
**MTA Law Working Papers
2020/31.**

**BÜNTETŐJOGUNK SZABÁLYOZÁSI
ÚJDONSÁGAI – A JOGTUDATBAN: EGY
EMPIRIKUS KUTATÁS EREDMÉNYEI**

**Hollán Miklós,
Venczel Timea**

Magyar Tudományos Akadémia / Hungarian Academy of Sciences

Budapest

ISSN 2064-4515

<http://jog.tk.mta.hu/mtalwp>

Hollán Miklós – Venczel Timea*

BÜNTETŐJOGUNK SZABÁLYOZÁSI ÚJDONSÁGAI – A JOGTUDATBAN: EGY EMPIRIKUS KUTATÁS EREDMÉNYEI**

1. Bevezetés: A projekt bemutatása

A „*Büntetőjogunk szabályozási újdonságai – a jogtudatban*” című hároméves kutatási projektünk célja elsősorban a büntetőjoggal és annak szabályozási újdonságaival kapcsolatos ismeretek és vélemények kérdőíves módszerrel való feltérképezése volt.

A kérdések a mindennapi életben, illetve a médiában gyakrabban előforduló 12 büntetőjogi témához kapcsolódtak. Ezek köre a vagyon elleni bűncselekmények büntethetőségi korhatárától, az állatkínzásoktól át a hálapénz elfogadásáig terjedt.

A témaválasztás során az elsődleges szelekciós szempont – a kutatás célkitűzésével összhangban – az volt, hogy az adott témában a büntetőjogi szabályozás az utóbbi évtized(ek)ben változott. Ezen belül is olyan témákat választottunk, amelyekkel a lakosság a mindennapi életben inkább találkozik, illetve amelyek a médiában jobban megjelennek. Figyelemmel voltunk harmadsorban arra is, hogy kapcsolódni tudjunk korábbi hazai kutatásokhoz (elsősorban Kulcsár és Sajó vizsgálataihoz¹), így mérni tudjuk majd, nemcsak a büntetőjogi változások ismeretét és elfogadottságát, hanem a jogtudat változását is.

Minden témához (a szabályozás komplexitásával arányosan) kettő-négy kérdés kapcsolódott, amelyek egy pontosan meghatározott eset büntetőjogi megítélésére vonatkoztak. Az esetek egyike mindig egy olyan szabályozási elemre vonatkozott, amelynek a jogi megítélése megváltozott. Feltettünk viszont kérdést egy vagy több olyan „kontrollesetre” is, amely egy olyan szabályozási elemre alapult, amelynek a szabályozása változatlan volt.

A válaszadóknak minden egyes eset kapcsán egy kérdéspárra kellett válaszolniuk. Egyrészt azt kellett eldönteniük, hogy a leírt cselekmény büntethető-e. Ezen felül arra is választ adhattak, hogy amennyiben ők lennének a jogalkotók, akkor a cselekményt bűncselekménynek nyilvánítanák-e.

A kérdőívet 2018. október 12. és 17. napja között vetettük fel a Medián Közvélemény- és Piackutató Intézet) segítségével országos a felnőtt magyar népességre reprezentatív mintán. Az adatfelvételre a válaszadók lakásán került sor, strukturált kérdőív alkalmazásával, omnibusz adatfelvétel keretében. Az interjú a kérdezőbiztos felügyelete, és segítségével, önkéntes eljárással készült, az ország felnőtt (18 éven felüli) lakosságát reprezentáló 1200 fős mintán.²

---

* Hollán Miklós, PhD. Tudományos főmunkatárs, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, H-1097. Budapest, Tóth Kálmán utca 9. E-mail: hollan.miklos@tk.mta.hu, egyetemi docens, NKE Rendészettudományi Kar. H-1083 Budapest, Ludovika tér 2.

Venczel Timea, Tudományos segédmunkatárs, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, H-1097. Budapest, Tóth Kálmán utca 9. E-mail: venczel.timea@tk.mta.hu.

** Készült az NKFIH K 125378 számú „*Büntetőjogunk szabályozási újdonságai – a jogtudatban*” című 2017-2020 között lebonyolított projekt keretében a Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézetében.

¹ Vö. 2.2. cím.

² A mintavétel módja többlépcsős rétegzett véletlen eljárás volt. A mintának a véletlen eljárásból adódó kisebb torzulásait az adatok feldolgozása során a népszámlálási adatok alapján a nem, az életkor, az iskolai végzettség és a településtípus szerint négydimenziós súlyozással korrigálták. Jelen elemzéshez is az így súlyozott adatfájl használtuk.

2. Kutatási előzmények

2.1. Külföldi kitekintés

Hertogh a jogtudat-kutatások kétféle hagyományát különbözteti meg: 1) a Roscoe Poundtól eredeztethető amerikaiakat, amelynek fókuszában az írott jog áll, még akkor is, ha a valóságos jogot kutatja. Tehát szempontja a jogászé; 2) az Eugen Ehrlichhez köthető európaiakat, amely a társadalom felől közelít, és arra keresi a választ, hogy mit tartanak az emberek jognak?³

A legtöbb empirikus kutatás az 1970-es évekig abból indult ki, hogy (elsősorban az írott) joggal kapcsolatos ismeretek és attitűdök mérhetőek, így a leggyakrabban alkalmazott módszerük a nagymintás survey volt. Ez volt a későbbi KOL (*knowledge and opinion about law*) irányzat, azaz a joggal kapcsolatos ismeretek és vélemények mérése.

Ezzel szemben az elmúlt évtizedekben a kutatók, abból kiindulva, hogy a jogrendszerek nemcsak egyszerűen 'társadalmi tények, amelyek hatással vannak a társadalomra' (jog és társadalom), hanem inkább a társadalom egy bizonyos vonatkozására használható címke (jog a társadalomban), elsősorban annak kutatására fókuszáltak, hogy az embereknek milyen elképzeléseik vannak a jogról és a jogi intézményekről. Ez utóbbi kutatások módszertanát, ellentétben a KOL-kutatásokkal, a leíró etnográfiai jellemzi.⁴

Engel a jogtudatnak (*Legal consciousness*) két alternatív jelentését különbözteti meg: 1) jogi kompetencia vagy jogismeret; 2) a jog imázsa vagy percepciója.⁵ Ezzel összhangban Hertogh szerint a legtöbb tanulmány, amely a jogi elidegenedésről szól, két alapvető kérdésre koncentrált: „*Ismerik az emberek a törvényt?*”, „*Azonosulnak az emberek a törvénnyel?*”.⁶ A két kategória összefüggései azonban a külföldi szakirodalomban sem tisztáztak. Így Rowell szerint lehetséges, hogy a vélemények igazodnak az ismeretekhez, vagy fordítva. Ezt az nem lehet megállapítani az adatok alapján nem lehet megállapítani, de elvileg mindkét irányú hatás lehetséges.⁷

A jogtudat ezen eleminek összefüggéséhez kapcsolható a Marc Hertogh által kidolgozott modell a normatív profilokról.⁸ Hertogh azért, hogy a jogi elidegenedés koncepcióján létrehozson egy elemzési keretet, megalkotta a négy normatív profilt, amelyek segítenek abban, hogy leírjuk az emberek joghoz való viszonyát. Hertogh ezt a két kérdést az alábbi 2x2 mátrixba transzformálja: Az első kérdést a jogi elidegenedés kognitív dimenziójának tekinti és a vízszintes tengelyre teszi. A második kérdés a normatív dimenziót fejezi ki és a függőleges tengelyen kap helyet. A négyzet négy cellája különböző profilokat fejez ki.

1. táblázat:

A négy normatív profil

		ISMERET	
		+	-
AZONOSULÁS	+	Tájékozott azonosulás: <i>Legalisták</i>	Tájékozatlan azonosulás: <i>Lojalisták</i>
	-	Tájékozott elidegenedés: <i>Cinikusok</i>	Tájékozatlan elidegenedés: <i>Kívülállók</i>

³ HERTOIGH, Mark: A European Conception of Legal Consciousness: Rediscovering Eugen Ehrlich. *Journal of Law and Society*, 4, 457–481. (doi: 10.1111/j.1467-6478.2004.00299).

⁴ HERTOIGH (2004): i.m., 461.

⁵ ENGEL, David M.. How Does Law Matter in the Constitution of Legal Consciousness? In: Garth, Bryant G. & Sarat, Austin (Eds.): *How Does Law Matter?* Northwestern University Press, Chicago, 1998. 109–144. 119.

⁶ HERTOIGH, Marc: *Loyalists, Cynics and Outsiders: Who are the Critics of the Justice System in the UK and the Netherlands?* *International Journal of Law in Context*, 7, 2010, No. 1. 15.

⁷ ROWELL, Arden: *Legal knowledge, belief, and aspiration* *Arizona State Law Journal*, 2019. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2903049>. 271.

⁸ HERTOIGH (2010): i.m., 16.

A jogtudattal foglalkozó kutatásokban ugyanis már korábban is felmerült a jogági fókusz szükségessége, így Engelnél is: „A jog különböző területeihez más percpéciók, értelmezések és viselkedések kapcsolódnak, így ezeket külön kell választanunk a jogtudatkutatásokban is”.⁹ Hertogh is leszögezi, hogy előfordulhat, hogy ugyanaz az ember más profillal rendelkezik a különböző jogágak területén, különböző témákban vagy éppen életének egy másik szakaszában. Így a modell arra is alkalmas, hogy különböző jogágakat vessünk egybe.¹⁰

2.2. Hazai jogtudat kutatások és eredményeik

A következőkben elsősorban azokat a hazai kutatási előzményeket ismertetjük, amelyek (legalább részben) a büntető jogszabályok ismeretét mérték kvantitatív eszközökkel (lehetőleg országos reprezentatív mintán). A három kritérium együttesen nagymértékben korlátozta a felhasználható korábbi kutatásokat. Az is világossá vált, hogy a büntetőjogi vonatkozású témák a '60-as, '70-es években voltak a kutatások középpontjában. Ennek megfelelően elsősorban Kulcsár Kálmán¹¹ (Kulcsár 1967) és Sajó András¹² kutatásait használtuk fel és tekintjük kutatásunk előzményének.¹³ Ezeknek a következőkben csak azokat a megállapításait említjük meg, amelyek befolyással voltak kutatásunk kérdéseinek kidolgozására, illetve az eredmények elemzésére.

Sajóék is megvizsgálták „először azt, hogy az egyes személyek elképzelése szerint egy adott kérdésben mi a jog álláspontja, azaz gyakorlatilag megvizsgáltuk jogismeretét egyes deviáns jellegű viselkedések büntetendőségéről. Ezt az egyén feltételezése szerinti hivatalos álláspontot (szubjektív hivatalos büntetendőség) vetettük össze azzal a büntetendőségi állásponttal, amelyet az egyén ún. személyes véleményként adott elő.”¹⁴

Kulcsár kutatásainak alapkérdése a jogismeret szintje és az azt befolyásoló tényezők feltárása volt: „Mihelyt [...] a jogi jelenségek alakulását tudományos pontossággal kívánjuk megközelíteni, tudnunk kell azt is, a valóságban milyen fokú ez az általánosnak feltételezett jogismeret, hogyan alakul [...] egyes jogágak és jogszabályok szerint”¹⁵ Kulcsár azt is megállapítja, hogy a büntetőjogban található a legtöbb olyan cselekvés, amelynek morális szabályozását (is) ismeri a közvélemény. Kulcsár szerint az egyik oka annak, hogy a büntetőjogot jobban ismeri a közvélemény: „mert a büntetőjogszabályokról a büntetőjogi esetek útján való tájékozódás, akár a tömegközlelési eszközök útján, akár informális módon nagyjából azonos intenzitással jelentkezik mindhárom fő társadalmi rétegben.”¹⁶

Sajóék három jogterületet vizsgáltak: büntető-, polgári és alkotmányjog ismeretét. Kulcsárhoz hasonlóan ők is úgy találták, hogy a leginkább a büntetőjogot ismerték a megkérdezettek. Sőt megállapították, hogy „a közfelfogás többnyire érdeklődik a büntetőjogi kérdések iránt, ami a lekérdezhetőséget természetesen fokozza, és ezzel a válaszok megbízhatóságát emeli.”¹⁷ Sajó azt is megállapítja, hogy „a bűncselekmények iránt minden társadalomban nagy az érdeklődés,

⁹ ENGEL (1998): i.m., 140.

¹⁰ HERTOIGH, Marc: Nobody's Law: Legal Consciousness and Legal Alienation in Everyday Life. UK: Palgrave Macmillan, 60.

¹¹ KULCSÁR Kálmán: A jogismeret vizsgálata. Budapest: MTA JTI, 1967.

¹² SAJÓ András-Székelyi Mária- Major Péter: Vizsgálat a fizikai dolgozók jogtudatáról. Budapest: MTA ÁJTI, 1977. [a továbbiakban: SAJÓ et al (1977)].

SAJÓ András: Jogtudat, jogismeret. Budapest: MTA Szociológiai Intézet, 1983.

SAJÓ András: Látszat és valóság a jogban. Budapest: KJK, 1986.

¹³ A számunkra legfontosabb kutatási előzményeket egy külön cikkben áttekintettük VENCZEL Timea: A hazai jogtudat-kutatás előzményei – a büntetőjogi rendszerünk megújulása kapcsán” Állam- és Jogtudomány, 2018/4.

¹⁴ SAJÓ et al (1977): i.m., 41.

¹⁵ KULCSÁR (1967): i.m., 7.

¹⁶ KULCSÁR (1967): i.m., 21.

¹⁷ SAJÓ et al (1977): i.m., 43.

ezt az igényt a hírközlés és a művészetek kielégítik és táplálják.”¹⁸ Sajó ezt később úgy pontosítja, hogy „az ismeretszint-különbség a büntetőjog javára akkor mutatkozik, ha a jogszerű-jogszerűtlen dimenziójára korlátozott feleletekkel dolgozunk. A büntetőjoghoz tartozó büntetési rendszer, a szándék megítélése, a cselekmények súlyossági rangsora kapcsán már korántsem ilyen egyértelmű a helyzet.”¹⁹

Kulcsár másik feltételezése az, hogy a különböző társadalmi rétegek között akkor van különbség az ismeretben, ha különbség van a jog és általános erkölcsi norma között, vagy még inkább, ha olyan cselekményről van szó, amelyet utóbbi nem szabályoz. „Azokkal a kérdésekkel kapcsolatban, ahol a válaszok nem jogismeretet fejeznek ki elsősorban, hanem általános tudati állapotot, mégpedig olyan tudati állapotot, amelyre valamelyik főbb társadalmi réteghez való tartozás nem sok hatással van, szinte kísértetiesen egyező válaszokat kapunk.”²⁰ Sajó is megállapítja, hogy ismeret és iskolázottság között összefüggés van, és nem mutatkozik összefüggés törvényismeret és iskolázottság között, ha „a kérdésre vonatkozó ismeret forrása a társadalmi gyakorlat.”²¹

A szabályozás újdonságának mérése csak érintőlegesen szerepelt Kulcsár kutatási tervei között. A témák, illetve kérdések kialakításánál volt „néhány olyan kívánság egy-egy jogág képviselői részéről, hogy próbáljunk adatokat szerezni az újabb -- különösen a régi szabályozással ellentétes vagy attól eltérő - jogszabályok ismeretéről.”²² Sajónál is felmerült már az a probléma, hogy milyen jelentősége van az eltelt időnek, amióta egy új törvény, jogszabály hatályban van, azaz megismerhető. Sajó így utal rá: „az adatfelvétel időpontjában folyó büntetés-végrehajtási reformok szempontjából különös jelentőséget nyert az ún. határozatlan ideig tartó szabadságvesztés intézménye. A kérdés érdekességét az adja, hogy egy, a mindennapi információktól távolabb eső, új megoldásról van szó, ahol a jogtudat „kreativitása” a pozitív jog befolyásától még érintetlen állapotban rögzíthető.”²³

A kutatási előzmények köréből ki kell emelni Sajó azon megállapítását is, hogy a magyar népeiséget – régtől fogva és a szocializmus idején is – egyszerre két ellentmondásos tendencia, nevezetesen a törvénytől való elidegenedés, illetve a punitivításra való hajlam jellemezte.²⁴ Erre rimel azon napjainkból származó megállapítás, hogy „ha arra a kérdésre keressük a választ, hogy mi lehet a viszonya a jogrendszer építményéhez az annak keretein belül élő, de ahhoz laikusán viszonyuló állampolgároknak, akkor valószínűleg a kiismerhetetlen komplexitás és az absztrakt idegenség lesznek a kulcsfontosságú mozzanatok.”²⁵

3. kutatásunk kérdései és hipotézisei

Részünkről a KOL-kutatások fogalmi keretét és elsődleges eszközét, a kvantitatív adatfelvételt használtuk. Ennek célja annak megismerése volt, hogy az emberek ismerik-e a jogszabályokat, illetve ha tehetnék, megváltoztatnák-e az ismereteik szerinti szabályozást. Kutatásunk tehát nem módszertani tekintetben, hanem a vizsgált joganyag szelektálásában és vizsgálatának mélységében jelentett újdonságot.

Az egész jogrendszerre vonatkozó empirikus kutatási előzmények alapján azt feltételeztük, hogy az emberek – legalábbis más jogágakhoz képest – a büntetőjog területén magasabb ismeretszinttel rendelkeznek. Ennek igazolására a kutatásunk kizárólag büntetőjogi kérdései

¹⁸ SAJÓ (1986): i.m., 285.

¹⁹ SAJÓ (1986): i.m., 286.

²⁰ KULCSÁR (1967): i.m., 21.

²¹ SAJÓ (1983): i.m., 149.

²² KULCSÁR (1967): i.m., 9.

²³ SAJÓ (1983): i.m., 144.

²⁴ FEKETE, Balázs és H. SZILÁGYI, István: Knowledge and Opinion about Law (KOL) Research in Socialist Hungary. Acta Juridica Hungarica: Hungarian Journal of Legal Studies, 2017. 58 (3). 326-358. 354.

²⁵ KREKÓ Péter: Gyanús világ, gyanús jogrendszer in: Hunyady Gy. - Berkics M. (szerk.): A jog szociálpszichológiája. A hiányzó láncszem. Budapest: ELTE Eötvös, 2015. 417-433. 417.

nem voltak alkalmasak. Mivel azonban a kérdések számára tekintettel a büntetőjogi szabályozásra vonatkozó jogtudatot eddig nem látott részletességgel tudtuk vizsgálni, össze kívántuk vetni a jogismeret szintjét a különböző így pl. a szexuális, a korrupciós vagy vagyon elleni bűncselekmények tekintetében. Ennek kapcsán elsősorban azt feltételeztük, hogy az ismeretszint és a vélemények tekintetében a büntetőjog egyes területei – között akkor lesznek különbségek, ha a törvényi tényállás az alapvető erkölcsi normákhoz távolabbról kötődik (I. hipotézis).

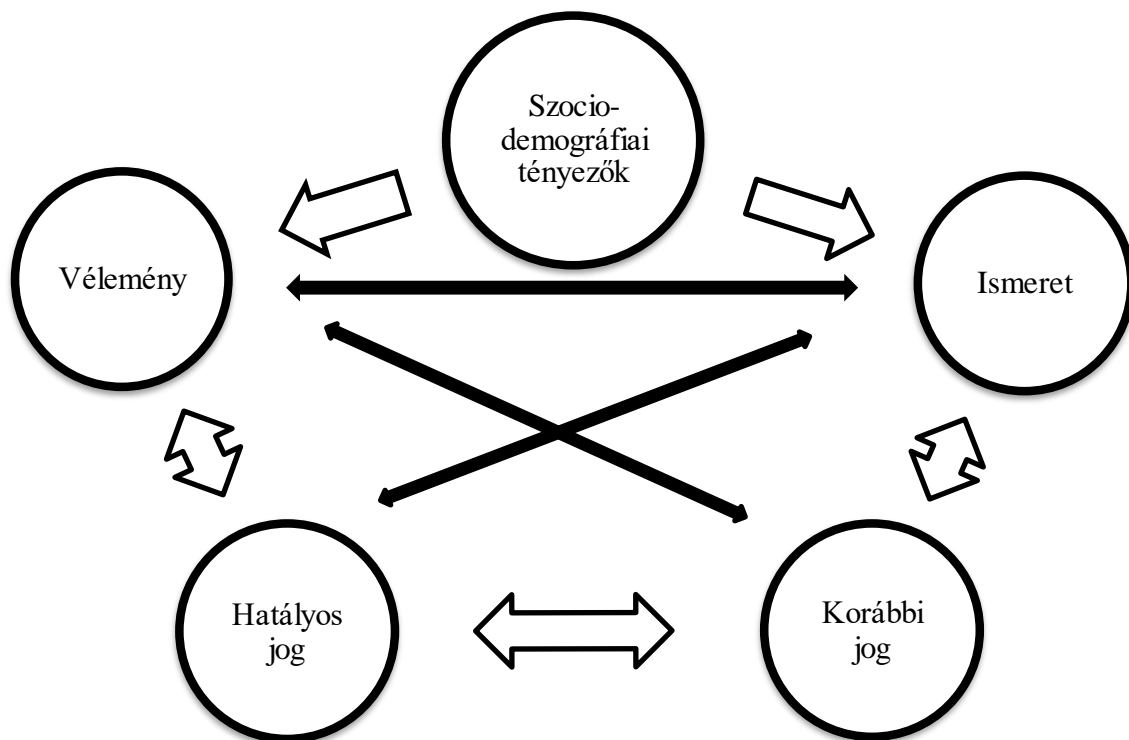
A második kutatási kérdés azzal kapcsolatos, hogy a különböző szocio-demográfiai változóknak van-e kihatása a jogismeret szintjére vagy a szabályozásról alkotott véleményre. A szakirodalom alapján úgy véltük, hogy a büntetőjog területén nem találunk jelentősebb különbséget a hagyományos szocio-demográfiai változók (nem, életkor, iskolai végzettség, településtípus, foglalkozás, ideológiai álláspont, vallásosság, anyagi helyzet, háztartás összetétele) alapján. Azonban azt már feltételeztük, hogy a szabályozást jobban ismerik a bűnügyi hírekkel teletömött hírműsorok nézői, illetve azok akik bűncselekmény(ek)nek (sértettként, szemtanúként vagy elkövetőként) érintettjei voltak (II. hipotézis).

A harmadik (a kutatási projekt tekintetében legfontosabb) kutatási kérdés azzal volt kapcsolatos, hogy a szabályozás hatálybalépése óta eltelt idő közrehat-e és ha igen mennyiben a büntetőjogi szabályozás ismeretszintjének alakulásában. Hipotézisünk szerint a régebben hatályos szabályozás ismertebb lesz az emberek körében, hiszen ennek vonatkozásában nagyobb esélye volt annak, hogy a válaszadó a szabályozásról hallott, vagy azzal valamilyen más módon (média közvetítésével vagy érintettként) kapcsolatba került (III. hipotézis). A szabályozási újdonságokkal kapcsolatos jogtudat elemzéséhez kontextusként nyilvánvalóan szükség volt a büntetőjogra vonatkozó ismeretek és vélemények átfogóbb feltérképezésére is. Még inkább azonban azért, mert ennek alapján kívántuk megválaszolni azt a kutatási kérdést, hogy a szabályozás újdonsága más tényezőkhöz képest mennyire lényeges faktor a büntetőjogi szabályozás ismeretszintjének kialakításánál.

4. A kutatás eredményei és azok elemzése

A következőkben bemutatjuk a büntetőjogi szabályozásra vonatkozó jogtudati elemeket (azaz ismereteket és véleményeket), illetve különböző összefüggéseit. Ezt követően kitérünk arra, hogy ezek alakulásában milyen hatása volt a társadalmi-gazdasági tényezőknek. Végül kutatásunk központi kérdésére koncentrálna azt elemezzük, hogy büntetőjog-tudat általános törvényszerűségei mennyiben érvényesülnek (vagy éppen törnek meg) a szabályozási újdonságok tekintetében.

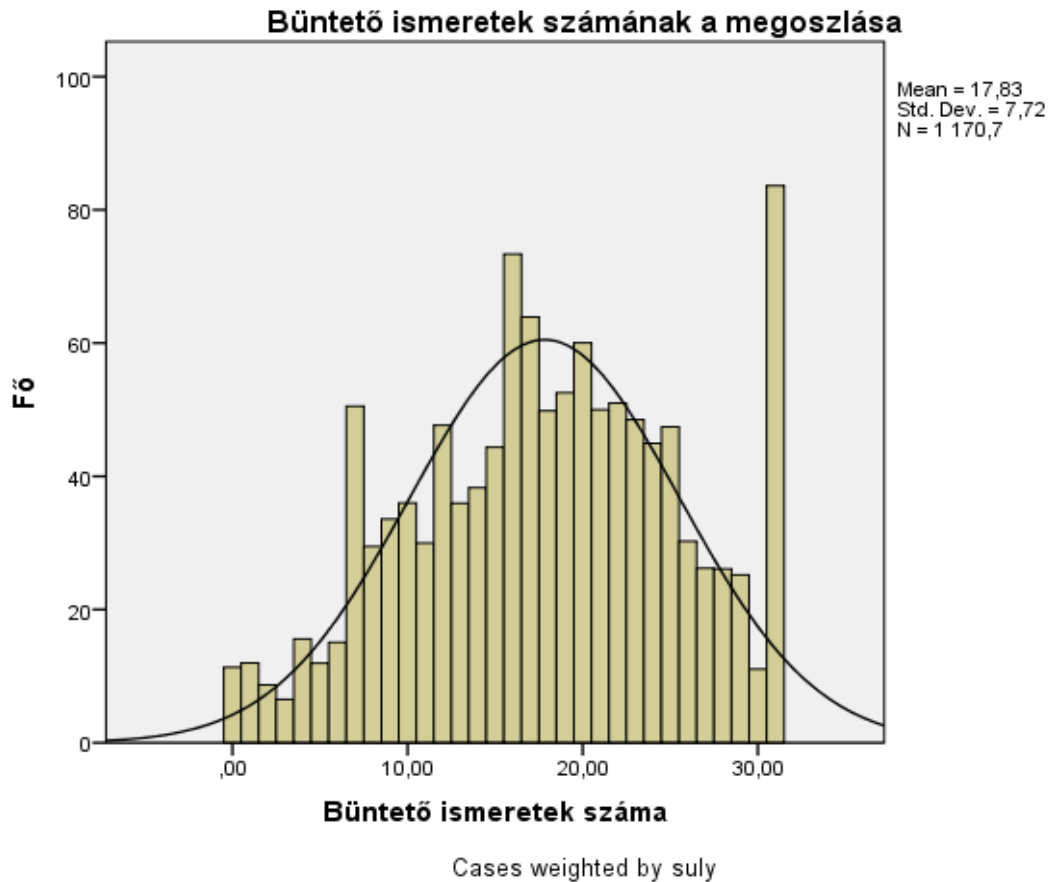
A kutatás eredményeinek elemzése során figyelembe vett tényezők és azok viszonyának áttekintéséhez a következő ábra nyújt segítséget.

4.1. Az ismeretek

4.1.1. A vélt jog (az ismeretek tartalma)

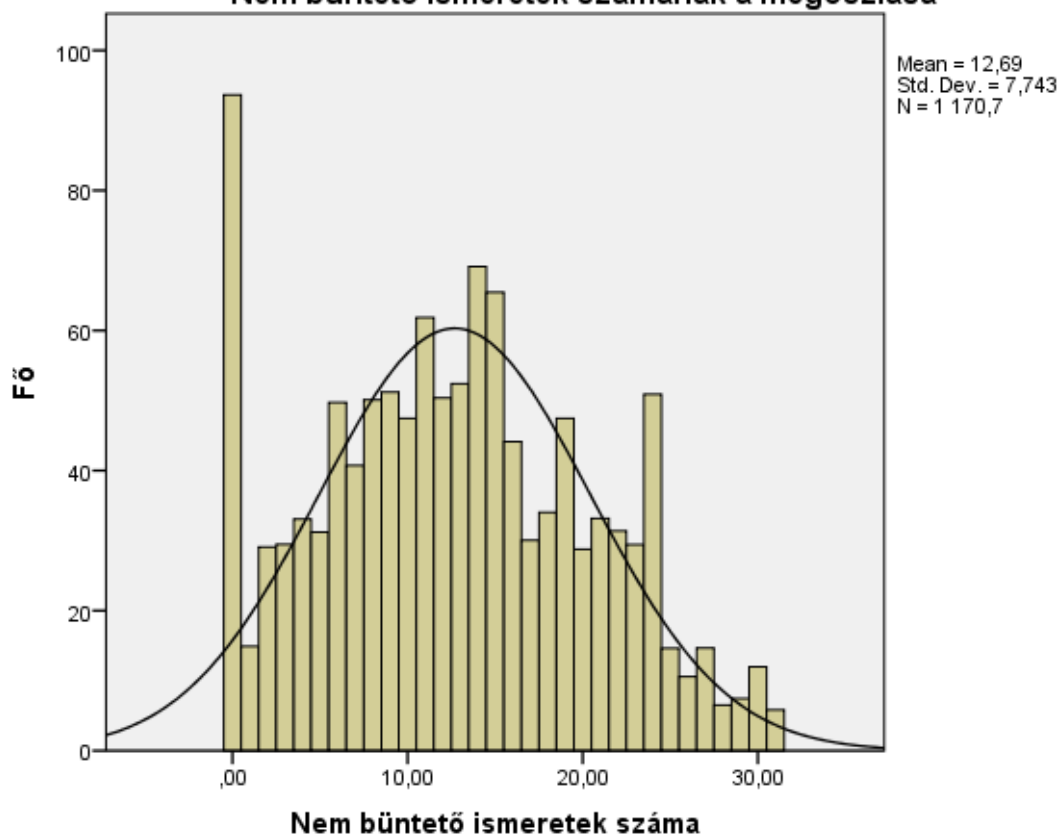
A kutatásban vizsgált 31 esetből a válaszadók szerint átlagosan 18 (58 százalék) büntetni rendelt, míg a hatályos jog szerint 19 (61 százalék). Ugyancsak 18 a medián, tehát a középérték, a leggyakoribb eset (módusz) viszont a 31. Átlag feletti számú esetről (tehát legalább 24-ről) a válaszadók 25 százaléka gondolta, hogy az büntetni rendelt. A lakosság negyedének ismeretei tehát meglehetősen sematikusak: szinte minden esetről úgy véli, hogy azt a törvény bünteti.

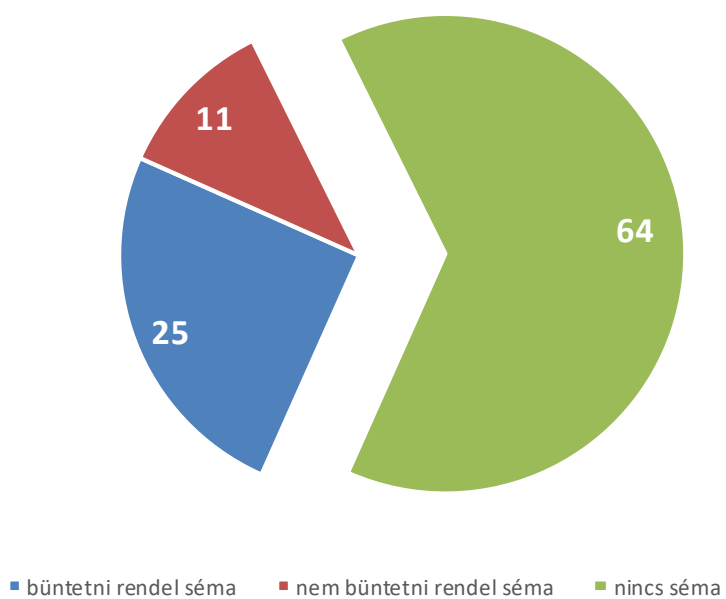
Ebből következőleg sokkal kevesebb esetről gondolják a válaszadók, hogy a törvény nem rendeli büntetni: vizsgált 31 esetről a válaszadók szerint átlagosan 13 (42 százalék), míg a hatályos jog szerint 12 (39 százalék). Ugyancsak 13 a medián, tehát a középérték, a leggyakoribb eset (módusz) viszont a 0. Ha ebben az esetben is azt tekintjük sematikus ismeretnek, ha legalább 24 esetről úgy vélekedik a válaszadó, hogy az nem büntetni rendelt, akkor további 11 százalék sematikusán gondolkodó válaszadót találunk.

Nem büntető ismeretek számának a megoszlása

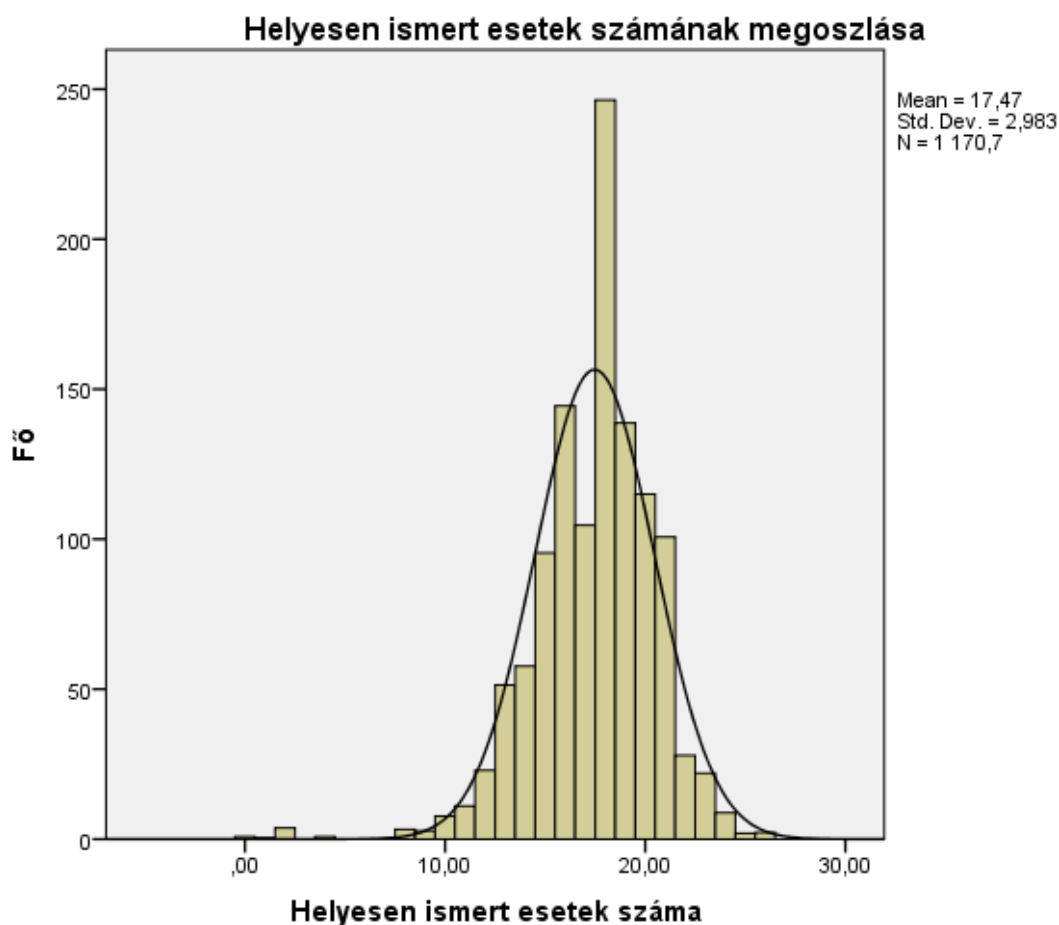
Sematikus ismeretek

4.1.2. Az ismeretek helyessége (vélt jog vs. hatályos jog)

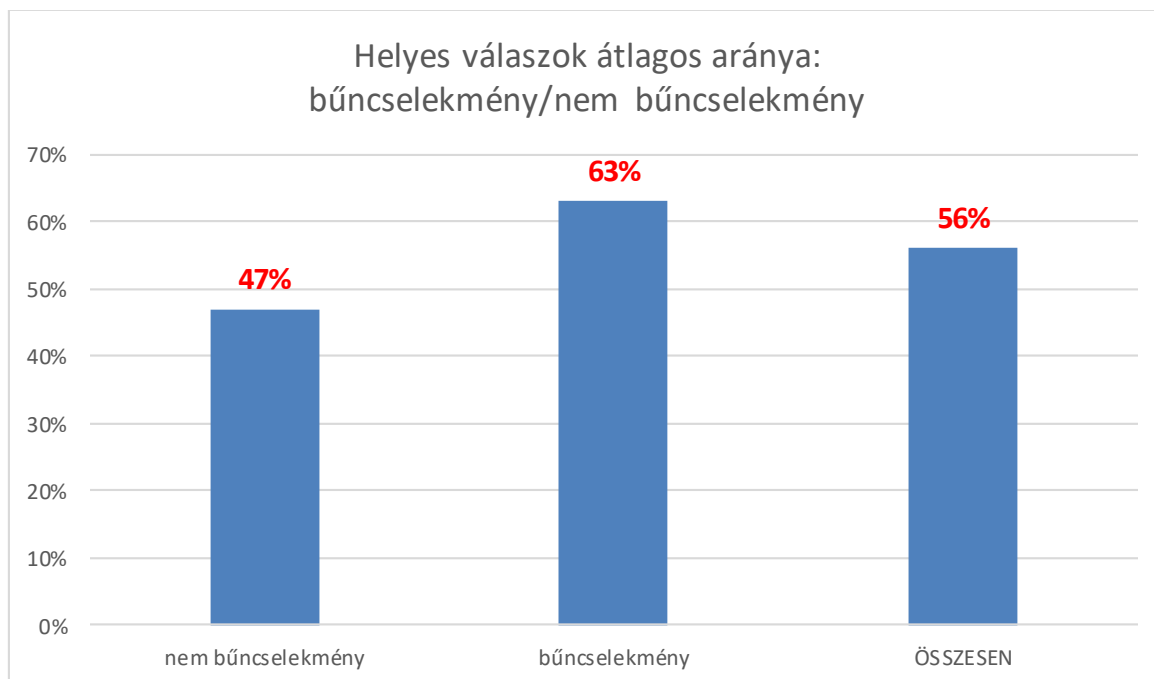
A jogtudat elemzésének hagyományosan legfontosabb aspektusa annak bemutatása, hogy a válaszadók ismeretei mennyiben felelnek meg a hatályos jognak.

Nem volt olyan válaszadó, aki mind a 31 szituáció törvényességét helyesen meg tudta volna ítélni. A legtöbb helyes válasz 26 volt, mindössze 2 főnek sikerült. Az átlagos válaszadó 17 eset törvényességét ismerte, a medián (középérték) és a módusz (a leggyakoribb válasz) egyaránt 18.

A helyes válaszok átlagos aránya az összes kérdés tekintetében 56 százalék volt, azaz a válaszadók átlagosan ennyi kérdés szabályozását ismerték a jelenlegi törvényi szabályozásnak megfelelően. Az ismeretek ilyen alakulása nem teljesen véletlenszerű, a helyes válaszok átlagos aránya ugyanis szignifikánsan különbözik az 50 százaléktól. Az ettől való csekély mértékű eltérés azonban arra utalhat, hogy a tételes jog helyes ismerete a büntetőjog egészére vetítve nem igazán magas szintű a társadalomban. Az átlagos állampolgár ugyanis lényegében alig több, mint minden második esetben volt azzal tisztában azzal, hogy cselekménye bűncselekményt képez-e.

Megvizsgáltuk, hogy a hatályos szabályozás punitivitása mennyiben befolyásolja a helyes válaszok arányát. Az emberek sokkal inkább tisztában vannak a jogi szabályozással, ha az olyan cselekményre vonatkozik, amely jelenleg büntetendő. Ilyen esetek szabályozásának ugyanis kétharmadával (63 százalék) voltak tisztában. Míg az olyan esetek a szabályozásánál, amikor a cselekmény a hatályos jog szerint nem képez bűncselekményt, a helyes válaszok aránya sokkal alacsonyabb (47 százalék) volt.

Figyelemmel I. hipotézisünkre megvizsgáltuk a jogismeret mértéke tekintetében az egyes témák (bűncselekmény csoportok) közötti esetlegesen eltéréseket is. Megállapítható, hogy a helyes válaszok átlagos arányát²⁶ tekintve az egyes témák között vannak eltérések. Összességében legjobban ismertebb a szexuális szolgáltatásért pénzt adó személy cselekményének megítélése, amelynek vonatkozásban ráadásul a témaátlagtól való eltérés sem magas. A legkevésbé ismeret az uzsorával és a tolvaj megölésével kapcsolatos helyzetek szabályozása, aminek az oka egyébként a témaátlagtól való jelentősebb eltérés is lehet.

²⁶ Mivel az egyes témákhoz tartozó esetek száma nem volt azonos, ezt az adott témához tartozó helyes válaszok átlagos arányával mértük. Ezt úgy képeztük, hogy a helyes válaszok számát elosztottuk az összes, a témához tartozó esetszámával.

**BÜNTETŐJOGUNK SZABÁLYOZÁSI ÚJDONSÁGAI – A JOGTUDATBAN: EGY
EMPIRIKUS KUTATÁS EREDMÉNYEI****

1. BEVEZETÉS: A PROJEKT BEMUTATÁSA

A „*Büntetőjogunk szabályozási újdonságai – a jogtudatban*” című hároméves kutatási projektünk célja elsősorban a büntetőjoggal és annak szabályozási újdonságaival kapcsolatos ismeretek és vélemények kérdőíves módszerrel való feltérképezése volt.

A kérdések a mindennapi életben, illetve a médiában gyakrabban előforduló 12 büntetőjogi témához kapcsolódtak. Ezek köre a vagyoni elleni bűncselekmények büntethetőségi korhatárától, az állatkínzástól át a hálapénz elfogadásáig terjedt.

A témaválasztás során az elsődleges szelekciós szempont – a kutatás célkitűzésével összhangban – az volt, hogy az adott témában a büntetőjogi szabályozás az utóbbi évtized(ek)ben változott. Ezen belül is olyan témákat választottunk, amelyekkel a lakosság a mindennapi életben inkább találkozik, illetve amelyek a médiában jobban megjelennek. Figyelemmel voltunk harmadsorban arra is, hogy kapcsolódni tudjunk korábbi hazai kutatásokhoz (elsősorban Kulcsár és Sajó vizsgálataihoz¹), így mérni tudjuk majd, nemcsak a büntetőjogi változások ismeretét és elfogadottságát, hanem a jogtudat változását is.

Minden témához (a szabályozás komplexitásával arányosan) kettő-négy kérdés kapcsolódott, amelyek egy pontosan meghatározott eset büntetőjogi megítélésére vonatkoztak. Az esetek egyike mindig egy olyan szabályozási elemre vonatkozott, amelynek a jogi megítélése megváltozott. Feltettünk viszont kérdést egy vagy több olyan „kontrollesetre” is, amely egy olyan szabályozási elemre alapult, amelynek a szabályozása változatlan volt.

A válaszadóknak minden egyes eset kapcsán egy kérdéspárra kellett válaszolniuk. Egyrészt azt kellett eldönteniük, hogy a leírt cselekmény büntethető-e. Ezen felül arra is választ adhattak, hogy amennyiben ők lennének a jogalkotók, akkor a cselekményt bűncselekménynek nyilvánítanák-e.

A kérdőívet 2018. október 12. és 17. napja között vetettük fel a Medián Közvélemény- és Piackutató Intézet) segítségével országos a felnőtt magyar népességre reprezentatív mintán. Az adatfelvételre a válaszadók lakásán került sor, strukturált kérdőív alkalmazásával, omnibusz adatfelvétel keretében. Az interjú a kérdezőbiztos felügyelete, és segítségével, önkéntes eljárással készült, az ország felnőtt (18 éven felüli) lakosságát reprezentáló 1200 fős mintán.²

---

* Hollán Miklós, PhD. Tudományos főmunkatárs, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, H-1097. Budapest, Tóth Kálmán utca 9. E-mail: hollan.miklos@tk.mta.hu, egyetemi docens, NKERendészettudományi Kar. H-1083 Budapest, Ludovika tér 2.

Venczel Timea, Tudományos segédmunkatárs, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, H-1097. Budapest, Tóth Kálmán utca 9. E-mail: venczel.timea@tk.mta.hu.

** Készült az NKFIH K 125378 számú „Büntetőjogunk szabályozási újdonságai – a jogtudatban” című 2017-2020 között lebonyolított projekt keretében a Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézetében.

¹ Vö. 2.2. cím.

² A mintavétel módja többlépcsős rétegzett véletlen eljárás volt. A mintának a véletlen eljárásból adódó kisebb torzulásait az adatok feldolgozása során a népszámlálási adatok alapján a nem, az életkor, az iskolai végzettség és a településtípus szerint négydimenziós súlyozással korrigálták. Jelen elemzéshez is az így súlyozott adatfájlt használtuk.

2. KUTATÁSI ELŐZMÉNYEK

2.1. KÜLFÖLDI KITEKINTÉS

Hertogh a jogtudat-kutatások kétféle hagyományát különbözteti meg: 1) a Roscoe Poundtól eredeztethető amerikaiakat, amelynek fókuszában az írott jog áll, még akkor is, ha a valóságos jogot kutatja. Tehát szempontja a jogászé; 2) az Eugen Ehrlichhez köthető európaiakat, amely a társadalom felől közelít, és arra keresi a választ, hogy mit tartanak az emberek jognak?³

A legtöbb empirikus kutatás az 1970-es évekig abból indult ki, hogy (elsősorban az írott) joggal kapcsolatos ismeretek és attitűdök mérhetőek, így a leggyakrabban alkalmazott módszerük a nagymintás survey volt. Ez volt a későbbi KOL (*knowledge and opinion about law*) irányzat, azaz a joggal kapcsolatos ismeretek és vélemények mérése.

Ezzel szemben az elmúlt évtizedekben a kutatók, abból kiindulva, hogy a jogrendszerek nemcsak egyszerűen 'társadalmi tények, amelyek hatással vannak a társadalomra' (jog és társadalom), hanem inkább a társadalom egy bizonyos vonatkozására használható címke (jog a társadalomban), elsősorban annak kutatására fókuszáltak, hogy az embereknek milyen elképzeléseik vannak a jogról és a jogi intézményekről. Ez utóbbi kutatások módszertanát, ellentétben a KOL-kutatásokkal, a leíró etnográfiai jellemzi.⁴

Engel a jogtudatnak (*Legal consciousness*) két alternatív jelentését különbözteti meg: 1) jogi kompetencia vagy jogismeret; 2) a jog imázsa vagy percepciója.⁵ Ezzel összhangban Hertogh szerint a legtöbb tanulmány, amely a jogi elidegenedésről szól, két alapvető kérdésre koncentrált: „*Ismerik az emberek a törvényt?*”, „*Azonosulnak az emberek a törvénnyel?*”.⁶ A két kategória összefüggései azonban a külföldi szakirodalomban sem tisztázottak. Így Rowell szerint lehetséges, hogy a vélemények igazodnak az ismeretekhez, vagy fordítva. Ezt az nem lehet megállapítani az adatok alapján nem lehet megállapítani, de elvileg mindkét irányú hatás lehetséges.⁷

A jogtudat ezen eleminek összefüggéséhez kapcsolható a Marc Hertogh által kidolgozott modell a normatív profilokról.⁸ Hertogh azért, hogy a jogi elidegenedés koncepcióján létrehozson egy elemzési keretet, megalkotta a négy normatív profilt, amelyek segítenek abban, hogy leírjuk az emberek joghoz való viszonyát. Hertogh ezt a két kérdést az alábbi 2x2 mátrixba transzformálja: Az első kérdést a jogi elidegenedés kognitív dimenziójának tekinti és a vízszintes tengelyre teszi. A második kérdés a normatív dimenziót fejezi ki és a függőleges tengelyen kap helyet. A négyzet négy cellája különböző profilokat fejez ki.

---

³ HERTOUGH, Mark: A European Conception of Legal Consciousness: Rediscovering Eugen Ehrlich. *Journal of Law and Society*, 4, 457–481. (doi: 10.1111/j.1467-6478.2004.00299).

⁴ HERTOUGH (2004): i.m., 461.

⁵ ENGEL, David M.. How Does Law Matter in the Constitution of Legal Consciousness? In: Garth, Bryant G. & Sarat, Austin (Eds.): *How Does Law Matter?* Northwestern University Press, Chicago, 1998. 109–144. 119.

⁶ HERTOUGH, Marc: Loyalists, Cynics and Outsiders: Who are the Critics of the Justice System in the UK and the Netherlands? *International Journal of Law in Context*, 7, 2010, No. 1. 15.

⁷ ROWELL, Arden: Legal knowledge, belief, and aspiration *Arizona State Law Journal*, 2019. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2903049>. 271.

⁸ HERTOUGH (2010): i.m., 16.

1. táblázat:

A négy normatív profil

ISMERET

	+	-
AZONOSULÁS		
+	Tájékozott azonosulás: <i>Legalisták</i>	Tájékozatlan azonosulás: <i>Lojalisták</i>
-	Tájékozott elidegenedés: <i>Cinikusok</i>	Tájékozatlan elidegenedés: <i>Kívülállók</i>

A jogtudattal foglalkozó kutatásokban ugyanis már korábban is felmerült a jogági fókusz szükségessége, így Engelnél is: „A jog különböző területeihez más perцепciók, értelmezések és viselkedések kapcsolódnak, így ezeket külön kell választanunk a jogtudatkutatásokban is”.⁹ Hertogh is leszögezi, hogy előfordulhat, hogy ugyanaz az ember más profillal rendelkezik a különböző jogágak területén, különböző témákban vagy éppen életének egy másik szakaszában. Így a modell arra is alkalmas, hogy különböző jogágakat vessünk egybe.¹⁰

2.2. HAZAI JOGTUDAT KUTATÁSOK ÉS EREDMÉNYEIK

A következőkben elsősorban azokat a hazai kutatási előzményeket ismertetjük, amelyek (legalább részben) a büntető jogszabályok ismeretét mérték kvantitatív eszközökkel (lehetőleg országos reprezentatív mintán). A három kritérium együttesen nagymértékben korlátozta a felhasználható korábbi kutatásokat. Az is világossá vált, hogy a büntetőjogi vonatkozású témák a '60-as, '70-es években voltak a kutatások középpontjában. Ennek megfelelően elsősorban Kulcsár Kálmán¹¹ (Kulcsár 1967) és Sajó András¹² kutatásait használtuk fel és tekintjük kutatásunk előzményének.¹³ Ezeknek a következőkben csak azokat a megállapításait említjük meg, amelyek befolyással voltak kutatásunk kérdéseinek kidolgozására, illetve az eredmények elemzésére.

Sajóék is megvizsgálták „először azt, hogy az egyes személyek elképzelése szerint egy adott kérdésben mi a jog álláspontja, azaz gyakorlatilag megvizsgáltuk jogismeretét egyes deviáns jellegű viselkedések büntetendőségéről. Ezt az egyén feltételezése szerinti hivatalos álláspontot (szubjektív hivatalos büntetendőség) vetettük össze azzal a büntetendőségi állásponttal, amelyet az egyén ún. személyes véleményként adott elő.”¹⁴

Kulcsár kutatásainak alapkérdése a jogismeret szintje és az azt befolyásoló tényezők feltárása volt: „Mihelyt [...] a jogi jelenségek alakulását tudományos pontossággal kívánjuk megközelíteni, tudnunk kell azt is, a valóságban milyen fokú ez az általánosnak feltételezett

⁹ ENGEL (1998): i.m., 140.

¹⁰ HERTOIGH, Marc: *Nobody's Law: Legal Consciousness and Legal Alienation in Everyday Life*. UK: Palgrave Macmillan, 60.

¹¹ KULCSÁR Kálmán: *A jogismeret vizsgálata*. Budapest: MTA JTI, 1967.

¹² SAJÓ András-Székelyi Mária-Major Péter: *Vizsgálat a fizikai dolgozók jogtudatáról*. Budapest: MTA ÁJTI, 1977. [a továbbiakban: SAJÓ et al (1977)].

SAJÓ András: *Jogtudat, jogismeret*. Budapest: MTA Szociológiai Intézet, 1983.

SAJÓ András: *Látszat és valóság a jogban*. Budapest: KJK, 1986.

¹³ A számunkra legfontosabb kutatási előzményeket egy külön cikkben áttekintettük VENCZEL Tímea: *A hazai jogtudat-kutatás előzményei – a büntetőjogi rendszerünk megújulása kapcsán*” *Állam- és Jogtudomány*, 2018/4.

¹⁴ SAJÓ et al (1977): i.m., 41.

jogismeret, hogyan alakul [...] egyes jogágak és jogszabályok szerint”¹⁵ Kulcsár azt is megállapítja, hogy a büntetőjogban található a legtöbb olyan cselekvés, amelynek morális szabályozását (is) ismeri a közvélemény. Kulcsár szerint az egyik oka annak, hogy a büntetőjogot jobban ismeri a közvélemény: „mert a büntetőjogszabályokról a büntetőjogi esetek útján való tájékozódás, akár a tömegközlelési eszközök útján, akár informális módon nagyjából azonos intenzitással jelentkezik mindhárom fő társadalmi rétegben.”¹⁶

Sajók három jogterületet vizsgáltak: büntető-, polgári és alkotmányjog ismeretét. Kulcsárhoz hasonlóan ők is úgy találták, hogy a leginkább a büntetőjogot ismerték a megkérdezettek. Sőt megállapították, hogy „a közfelfogás többnyire érdeklődik a büntetőjogi kérdések iránt, ami a lekérdezhetőséget természetesen fokozza, és ezzel a válaszok megbízhatóságát emeli.”¹⁷ Sajó azt is megállapítja, hogy „a bűncselekmények iránt minden társadalomban nagy az érdeklődés, ezt az igényt a hírközlés és a művészetek kielégítik és táplálják.”¹⁸ Sajó ezt később úgy pontosítja, hogy „az ismeretszint-különbség a büntetőjog javára akkor mutatkozik, ha a jogszerű-jogszerűtlen dimenziójára korlátozott feleletekkel dolgozunk. A büntetőjoghoz tartozó büntetési rendszer, a szándék megítélése, a cselekmények súlyossági rangsora kapcsán már korántsem ilyen egyértelmű a helyzet.”¹⁹

Kulcsár másik feltételezése az, hogy a különböző társadalmi rétegek között akkor van különbség az ismeretben, ha különbség van a jog és általános erkölcsi norma között, vagy még inkább, ha olyan cselekményről van szó, amelyet utóbbi nem szabályoz. „Azokkal a kérdésekkel kapcsolatban, ahol a válaszok nem jogismeretet fejeznek ki elsősorban, hanem általános tudati állapotot, mégpedig olyan tudati állapotot, amelyre valamelyik főbb társadalmi réteghez való tartozás nem sok hatással van, szinte kísértetiesen egyező válaszokat kapunk.”²⁰ Sajó is megállapítja, hogy ismeret és iskolázottság között összefüggés van, és nem mutatkozik összefüggés törvényismeret és iskolázottság között, ha „a kérdésre vonatkozó ismeret forrása a társadalmi gyakorlat.”²¹

A szabályozás újdonságának mérése csak érintőlegesen szerepelt Kulcsár kutatási tervei között. A témák, illetve kérdések kialakításánál volt „néhány olyan kívánság egy-egy jogág képviselői részéről, hogy próbáljunk adatokat szereznünk az újabb -- különösen a régi szabályozással ellentétes vagy attól eltérő - jogszabályok ismeretéről.”²² Sajónál is felmerült már az a probléma, hogy milyen jelentősége van az eltelt időnek, amióta egy új törvény, jogszabály hatályban van, azaz megismerhető. Sajó így utal rá: „az adatfelvétel időpontjában folyó büntetés-végrehajtási reformok szempontjából különös jelentőséget nyert az ún. határozatlan ideig tartó szabadságvesztés intézménye. A kérdés érdekességét az adja, hogy egy, a mindennapi információktól távolabb eső, új megoldásról van szó, ahol a jogtudat „kreativitása” a pozitív jog befolyásától még érintetlen állapotban rögzíthető.”²³

A kutatási előzmények köréből ki kell emelni Sajó azon megállapítását is, hogy a magyar népeiséget – régtől fogva és a szocializmus idején is – egyszerre két ellentmondásos tendencia, nevezetesen a törvénytől való elidegenedés, illetve a punitivitásra való hajlam jellemezte.²⁴ Erre rímel azon napjainkból származó megállapítás, hogy „ha arra a kérdésre

---

¹⁵ KULCSÁR (1967): i.m., 7.

¹⁶ KULCSÁR (1967): i.m., 21.

¹⁷ SAJÓ et al (1977): i.m., 43.

¹⁸ SAJÓ (1986): i.m., 285.

¹⁹ SAJÓ (1986): i.m., 286.

²⁰ KULCSÁR (1967): i.m., 21.

²¹ SAJÓ (1983): i.m., 149.

²² KULCSÁR (1967): i.m., 9.

²³ SAJÓ (1983): i.m., 144.

²⁴ FEKETE, Balázs és H. SZILÁGYI, István: Knowledge and Opinion about Law (KOL) Research in Socialist Hungary. *Acta Juridica Hungarica: Hungarian Journal of Legal Studies*, 2017. 58 (3). 326-358. 354.

keressük a választ, hogy mi lehet a viszonya a jogrendszer építményéhez az annak keretein belül élő, de ahhoz laikusán viszonyuló állampolgároknak, akkor valószínűleg a kiismerhetetlen komplexitás és az absztrakt idegenség lesznek a kulcsfontosságú mozzanatok.”²⁵

3. KUTATÁSUNK KÉRDÉSEI ÉS HIPOTÉZISEI

Részünkről a KOL-kutatások fogalmi keretét és elsődleges eszközét, a kvantitatív adatfelvételt használtuk. Ennek célja annak megismerése volt, hogy az emberek ismerik-e a jogszabályokat, illetve ha tehetnék, megváltoztatnák-e az ismereteik szerinti szabályozást. Kutatásunk tehát nem módszertani tekintetben, hanem a vizsgált joganyag szelektálásában és vizsgálatának mélységében jelentett újdonságot.

Az egész jogrendszerre vonatkozó empirikus kutatási előzmények alapján azt feltételeztük, hogy az emberek – legalábbis más jogágakhoz képest – a büntetőjog területén magasabb ismeretszinttel rendelkeznek. Ennek igazolására a kutatásunk kizárólag büntetőjogi kérdései nem voltak alkalmasak. Mivel azonban a kérdések számára tekintettel a büntetőjogi szabályozásra vonatkozó jogtudatot eddig nem látott részletességgel tudtuk vizsgálni, össze kívántuk vetni a jogismeret szintjét a különböző így pl. a szexuális, a korrupciós vagy vagyon elleni bűncselekmények tekintetében. Ennek kapcsán elsősorban azt feltételeztük, hogy az ismeretszint és a vélemények tekintetében a büntetőjog egyes területei – között akkor lesznek különbségek, ha a törvényi tényállás az alapvető erkölcsi normákhoz távolabbról kötődik (I. hipotézis).

A második kutatási kérdés azzal kapcsolatos, hogy a különböző szocio-demográfiai változóknak van-e kihatása a jogismeret szintjére vagy a szabályozásról alkotott véleményre. A szakirodalom alapján úgy véltük, hogy a büntetőjog területén nem találunk jelentősebb különbséget a hagyományos szocio-demográfiai változók (nem, életkor, iskolai végzettség, településtípus, foglalkozás, ideológiai álláspont, vallásosság, anyagi helyzet, háztartás összetétele) alapján. Azonban azt már feltételeztük, hogy a szabályozást jobban ismerik a bűnügyi hírekkel teletömött hírműsorok nézői, illetve azok akik bűncselekmény(ek)nek (sértettként, szemtanúként vagy elkövetőként) érintettjei voltak (II. hipotézis).

A harmadik (a kutatási projekt tekintetében legfontosabb) kutatási kérdés azzal volt kapcsolatos, hogy a szabályozás hatálybalépése óta eltelt idő közrehat-e és ha igen mennyiben a büntetőjogi szabályozás ismeretszintjének alakulásában. Hipotézisünk szerint a régebben hatályos szabályozás ismertebb lesz az emberek körében, hiszen ennek vonatkozásában nagyobb esélye volt annak, hogy a válaszadó a szabályozásról hallott, vagy azzal valamilyen más módon (média közvetítésével vagy érintettként) kapcsolatba került (III. hipotézis). A szabályozási újdonságokkal kapcsolatos jogtudat elemzéséhez kontextusként nyilvánvalóan szükség volt a büntetőjogra vonatkozó ismeretek és vélemények átfogóbb feltérképezésére is. Még inkább azonban azért, mert ennek alapján kívántuk megválaszolni azt a kutatási kérdést, hogy a szabályozás újdonsága más tényezőkhöz képest mennyire lényeges faktor a büntetőjogi szabályozás ismeretszintjének kialakításánál.

4. A KUTATÁS EREDMÉNYEI ÉS AZOK ELEMZÉSE

A következőkben bemutatjuk a büntetőjogi szabályozásra vonatkozó jogtudati elemeket (azaz ismereteket és véleményeket), illetve különböző összefüggéseit. Ezt követően kitérünk arra,

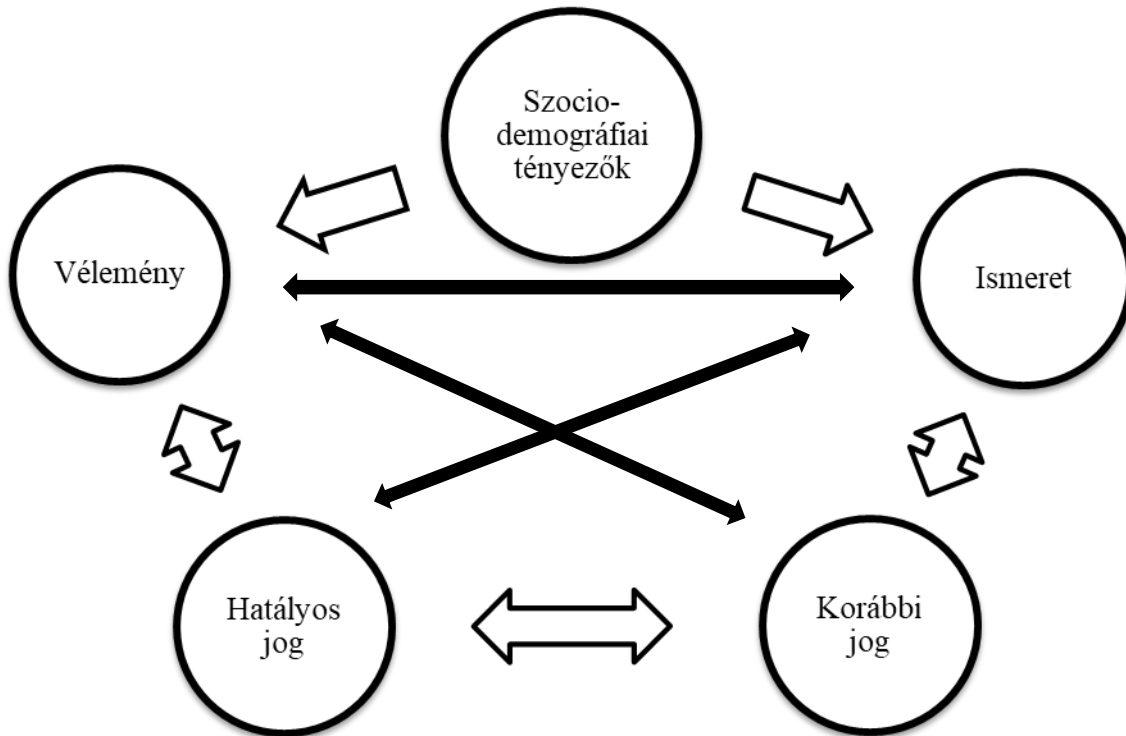
---

²⁵ KREKÓ Péter: Gyanús világ, gyanús jogrendszer in: Hunyady Gy. - Berkics M. (szerk.): A jog szociálpszichológiája. A hiányzó láncszem. Budapest: ELTE Eötvös, 2015. 417-433. 417.

hogyan alakulnak ezek a társadalmi-gazdasági tényezők. Végül kutatásunk központi kérdésére koncentrálna azt elemezzük, hogy büntetőjog-tudat általános törvényszerűségei mennyiben érvényesülnek (vagy éppen törnek meg) a szabályozási újdonságok tekintetében.

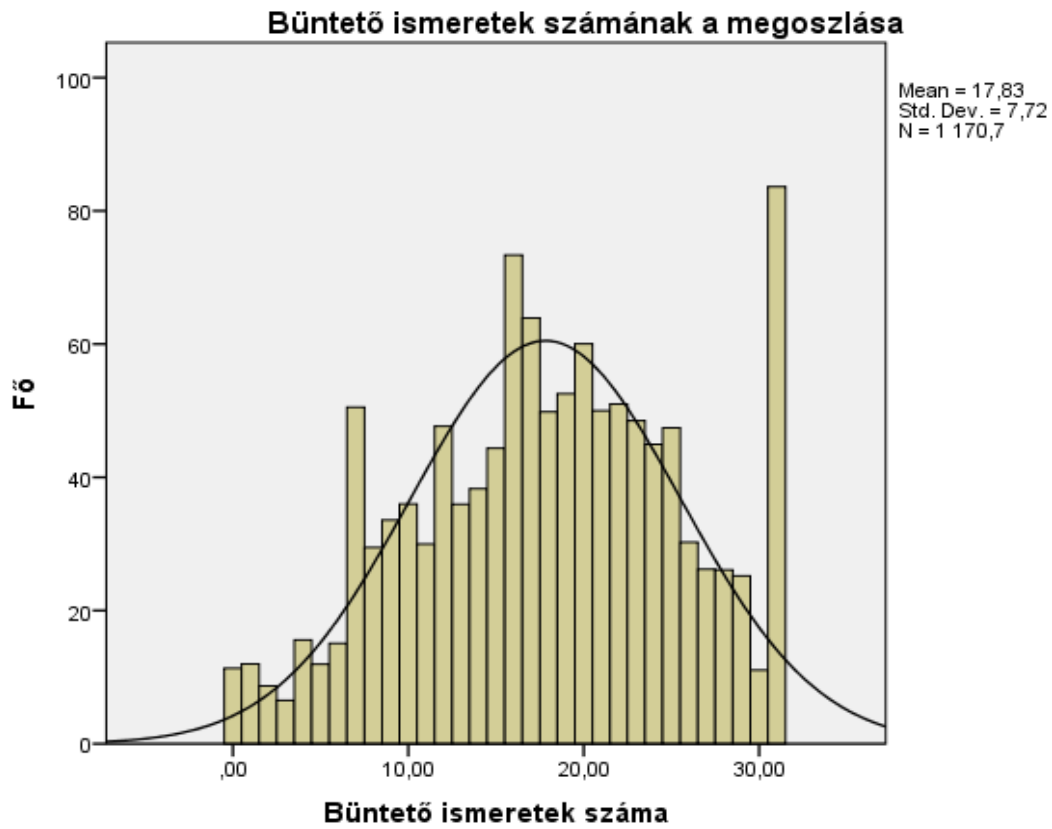
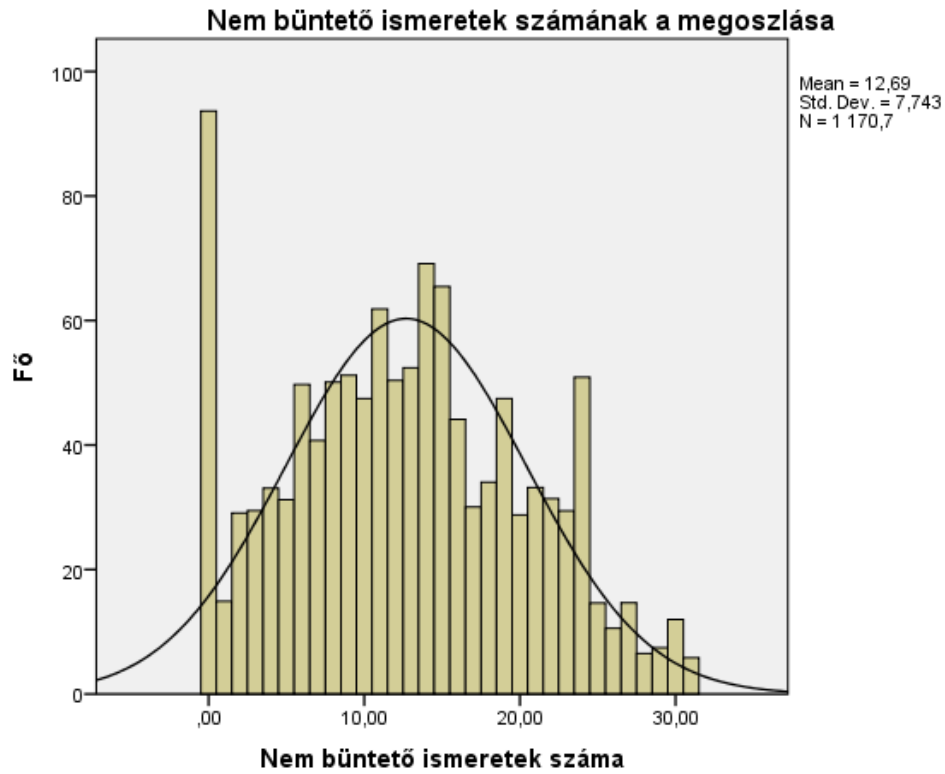
A kutatás eredményeinek elemzése során figyelembe vett tényezők és azok viszonyának áttekintéséhez a következő ábra nyújt segítséget.

4.1. AZ ISMERETEK

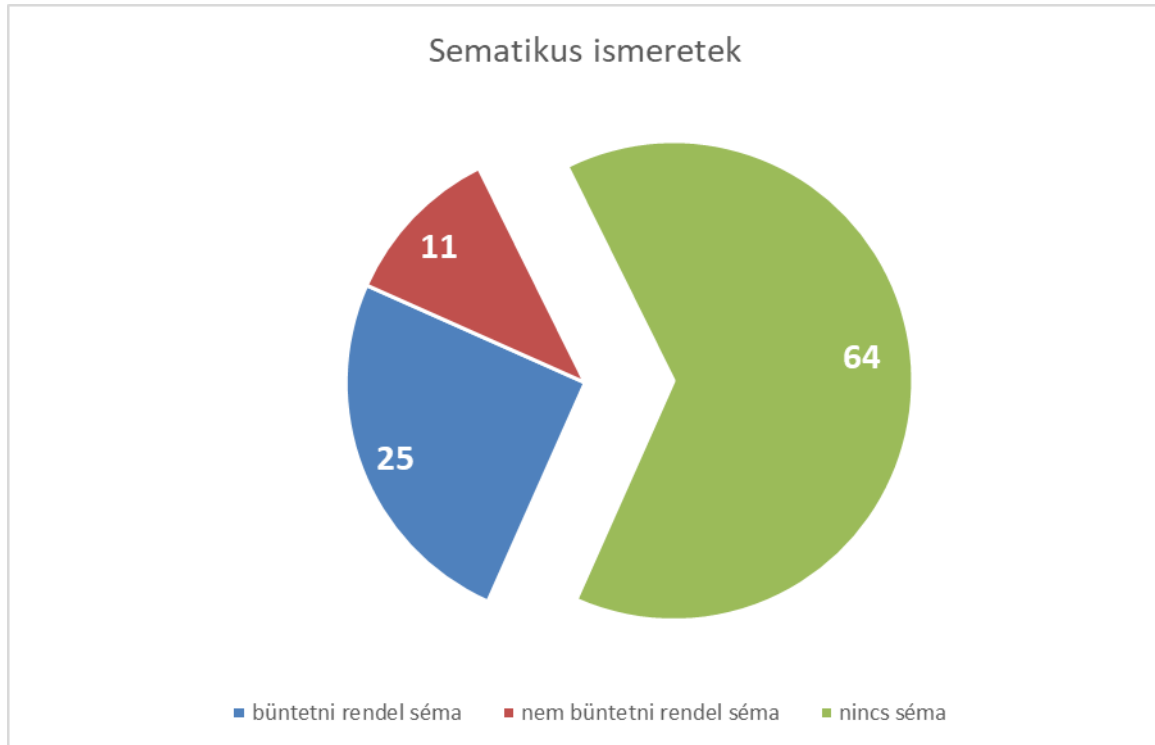
4.1.1. A vélt jog (az ismeretek tartalma)

A kutatásban vizsgált 31 esetből a válaszadók szerint átlagosan 18 (58 százalék) büntetni rendelt, míg a hatályos jog szerint 19 (61 százalék). Ugyancsak 18 a medián, tehát a középpérték, a leggyakoribb eset (módusz) viszont a 31. Átlag feletti számú esetről (tehát legalább 24-ről) a válaszadók 25 százaléka gondolta, hogy az büntetni rendelt. A lakosság negyedének ismeretei tehát meglehetősen sematikusak: szinte minden esetről úgy véli, hogy azt a törvény bünteti.

Cases weighted by suly

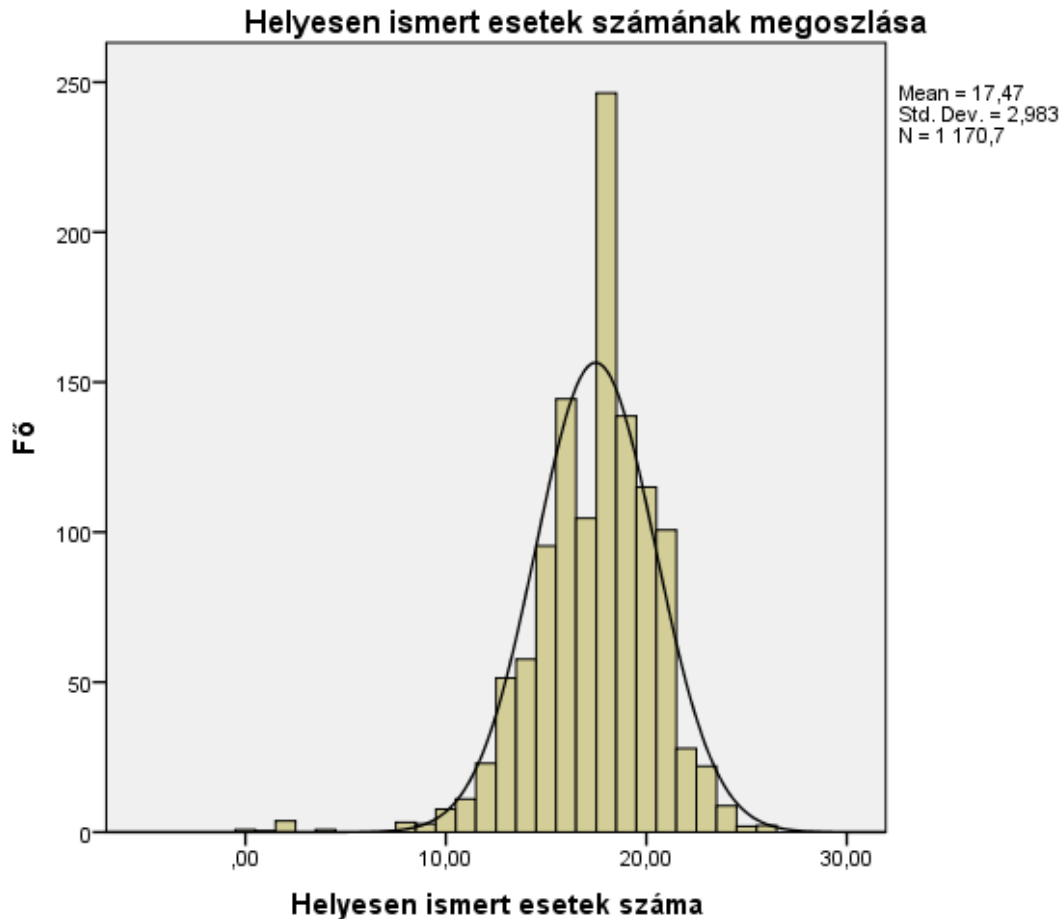
Ebből következőleg sokkal kevesebb esetről gondolják a válaszadók, hogy a törvény nem rendeli büntetni: vizsgált 31 esetről a válaszadók szerint átlagosan 13 (42 százalék), míg a hatályos jog szerint 12 (39 százalék). Ugyancsak 13 a medián, tehát a középpérték, a leggyakoribb eset (módusz) viszont a 0. Ha ebben az esetben is azt tekintjük sematikus ismeretnek, ha legalább 24 esetről úgy vélekedik a válaszadó, hogy az nem büntetni rendelt, akkor további 11 százalék sematikusán gondolkodó válaszadót találunk.

4.1.2. Az ismeretek helyessége (vélt jog vs. hatályos jog)

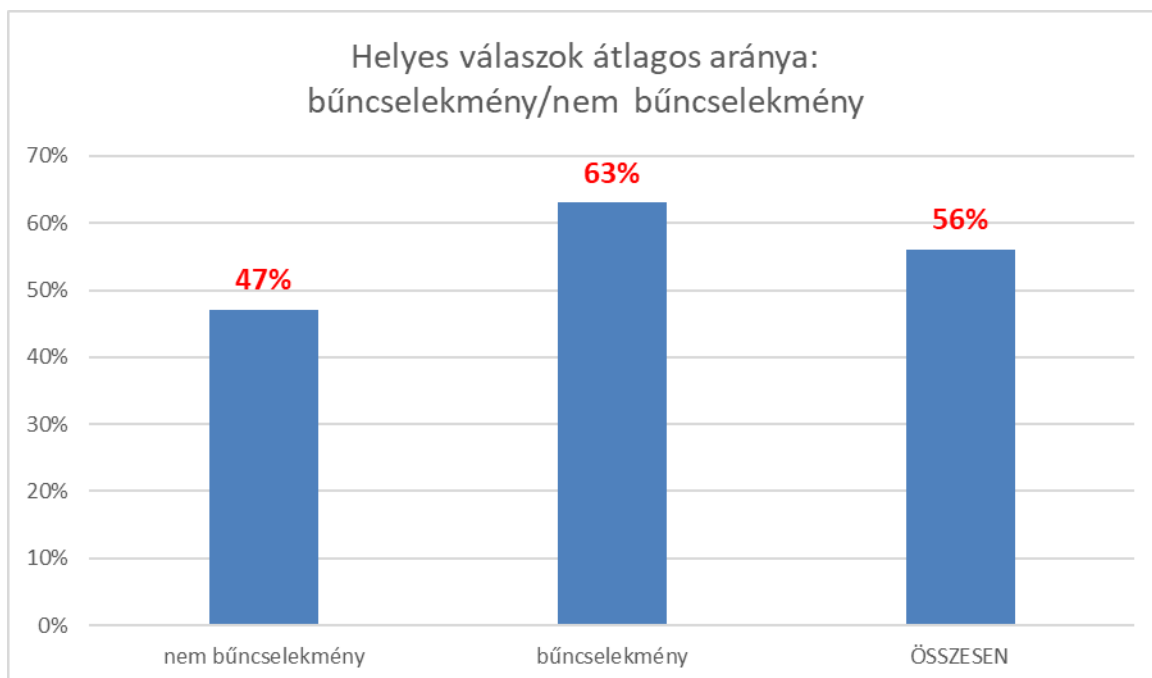
A jogtudat elemzésének hagyományosan legfontosabb aspektusa annak bemutatása, hogy a válaszadók ismeretei mennyiben felelnek meg a hatályos jognak.

Nem volt olyan válaszadó, aki mind a 31 szituáció törvényességét helyesen meg tudta volna ítélni. A legtöbb helyes válasz 26 volt, mindössze 2 főnek sikerült. Az átlagos válaszadó 17 eset törvényességét ismerte, a medián (középpérték) és a módusz (a leggyakoribb válasz) egyaránt 18.

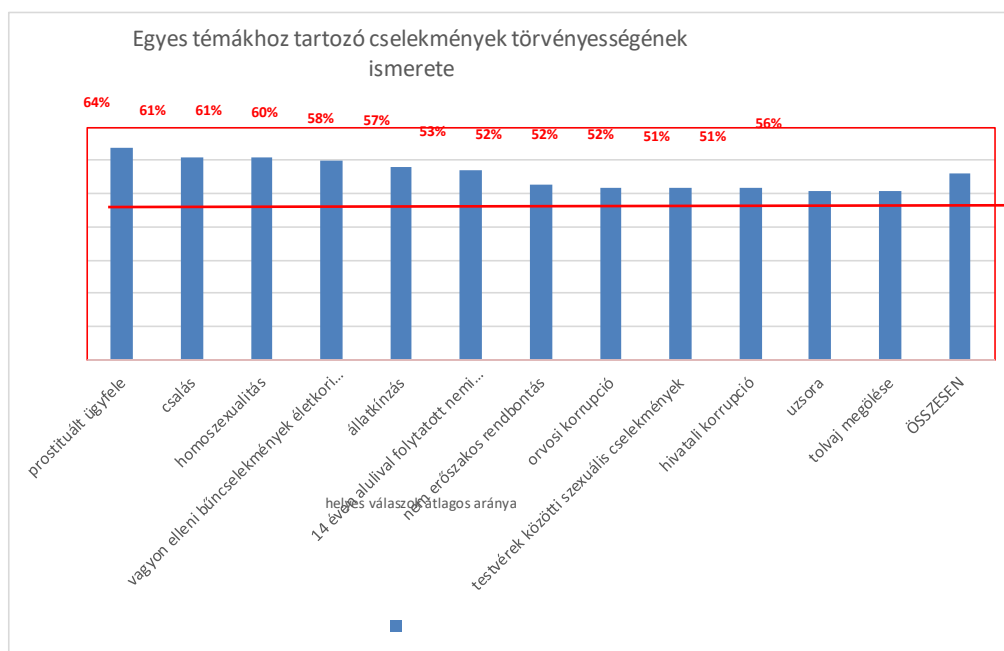

A helyes válaszok átlagos aránya az összes kérdés tekintetében 56 százalék volt, azaz a válaszadók átlagosan ennyi kérdés szabályozását ismerték a jelenlegi törvényi szabályozásnak megfelelően. Az ismeretek ilyen alakulása nem teljesen véletlenszerű, a helyes válaszok átlagos aránya ugyanis szignifikánsan különbözik az 50 százaléktól. Az ettől való csekély mértékű eltérés azonban arra utalhat, hogy a tételes jog helyes ismerete a büntetőjog egészére vetítve nem igazán magas szintű a társadalomban. Az átlagos állampolgár ugyanis lényegében alig több, mint minden második esetben volt azzal tisztában azzal, hogy cselekménye bűncselekményt képez-e.

Megvizsgáltuk, hogy a hatályos szabályozás punitivitása mennyiben befolyásolja a helyes válaszok arányát. Az emberek sokkal inkább tisztában vannak a jogi szabályozással, ha az olyan cselekményre vonatkozik, amely jelenleg büntetendő. Ilyen esetek szabályozásának ugyanis kétharmadával (63 százalék) voltak tisztában. Míg az olyan esetek a szabályozásánál, amikor a cselekmény a hatályos jog szerint nem képez bűncselekményt, a helyes válaszok aránya sokkal alacsonyabb (47 százalék) volt.

Figyelemmel I. hipotézisünkre megvizsgáltuk a jogismeret mértéke tekintetében az egyes témák (bűncselekmény csoportok) közötti esetlegesen eltéréseket is. Megállapítható, hogy a helyes válaszok átlagos arányát²⁶ tekintve az egyes témák között vannak eltérések. Összességében legjobban ismertebb a szexuális szolgáltatásért pénzt adó személy cselekményének megítélése, amelynek vonatkozásban ráadásul a témaátlagtól való eltérés sem magas. A legkevésbé ismeret az uzorával és a tolvaj megölésével kapcsolatos helyzetek szabályozása, aminek az oka egyébként a témaátlagtól való jelentősebb eltérés is lehet.

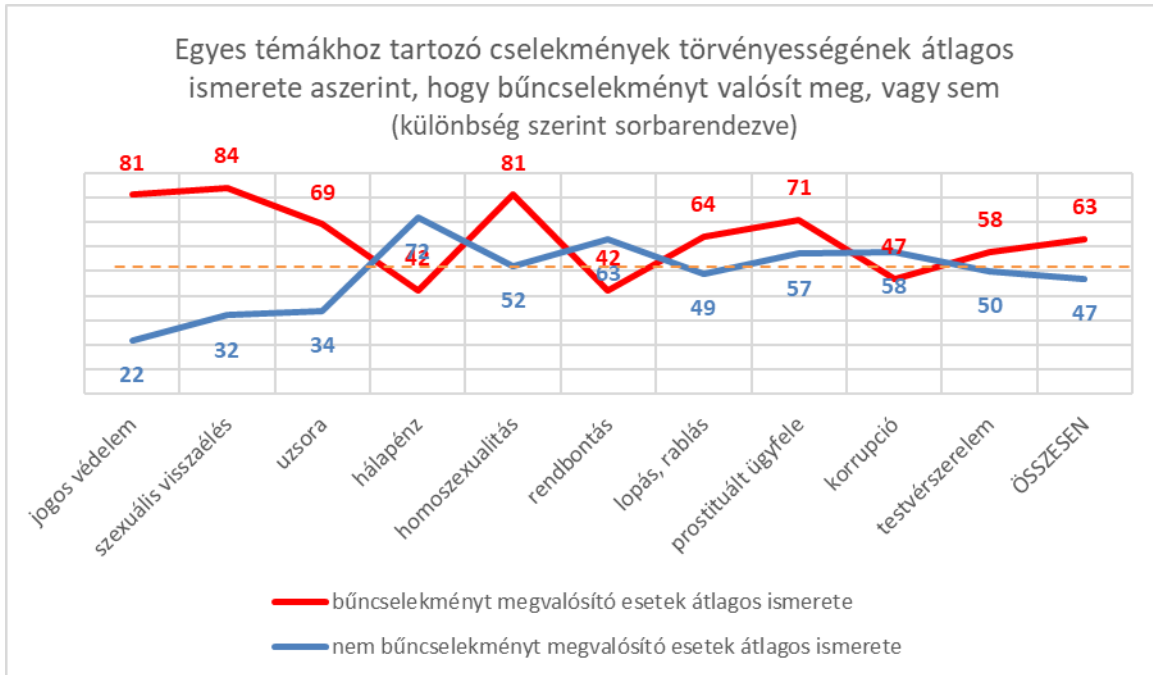

Az egyes témákon belül is érvényesül az a trend, hogy a válaszadók a büntetendő eseteket jobban ismerik (a lenti ábrában a piros vonal többnyire a kék fölött fut). A

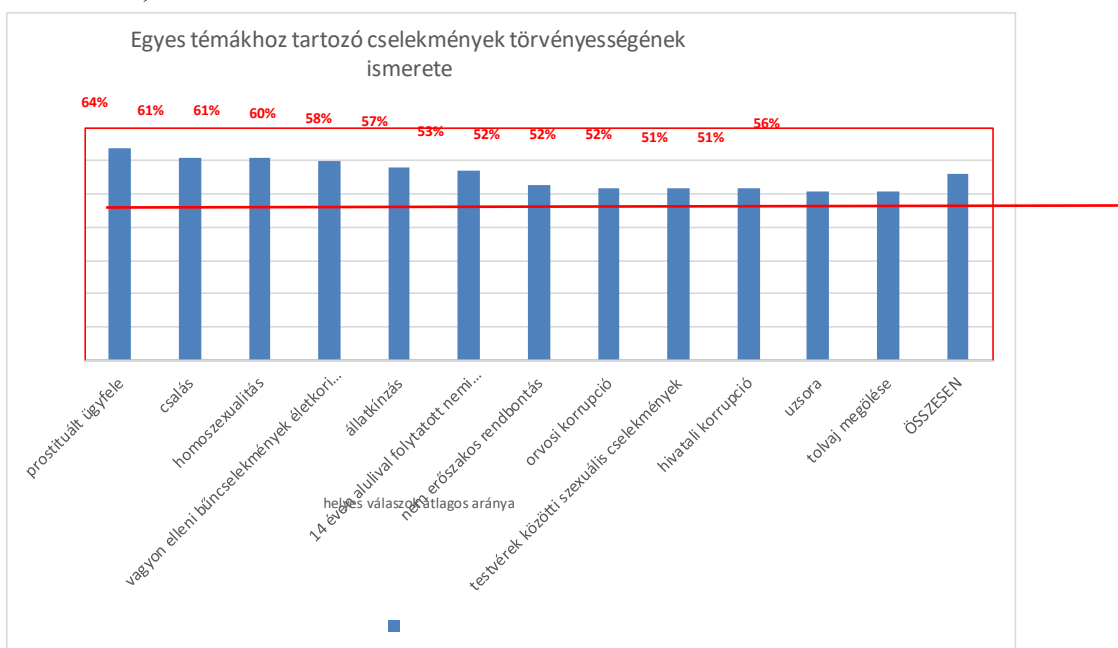
legnagyobb különbségek a bűncselekményt és nem bűncselekményt megvalósító szituációk

²⁶ Mivel az egyes témákhoz tartozó esetek száma nem volt azonos, ezt az adott témához tartozó helyes válaszok átlagos arányával mértük. Ezt úgy képeztük, hogy a helyes válaszok számát elosztottuk az összes, a témához tartozó esetszámával.

között a tolvaj megölésénél, a 14 éven aluliakkal folytatott szexuális cselekményeknél, illetve az uzsora esetében voltak. A fenti általános tendencia alól három kivétel van: a nem erőszakos rendbontás, a hivatali vesztegetés és az orvosi korrupció. Ezeknek a témáknak minden szituációjánál ugyanis a többség azt gondolja, hogy az ide tartozó esetek nem bűncselekmények (igaz a különbségek itt többnyire kisebbek).

Az egyes kérdések esetén azonban a helyes válaszok arányában a fenti átlaghoz – és sok esetben az egyes témák átlagához képest is – jelentősebb akár 10-20 százalékos eltérések is voltak. Ez az ismeretek a hatályos joggal való egyezésének egyenetlenségére (patchworkszerű mintázatára) utal.

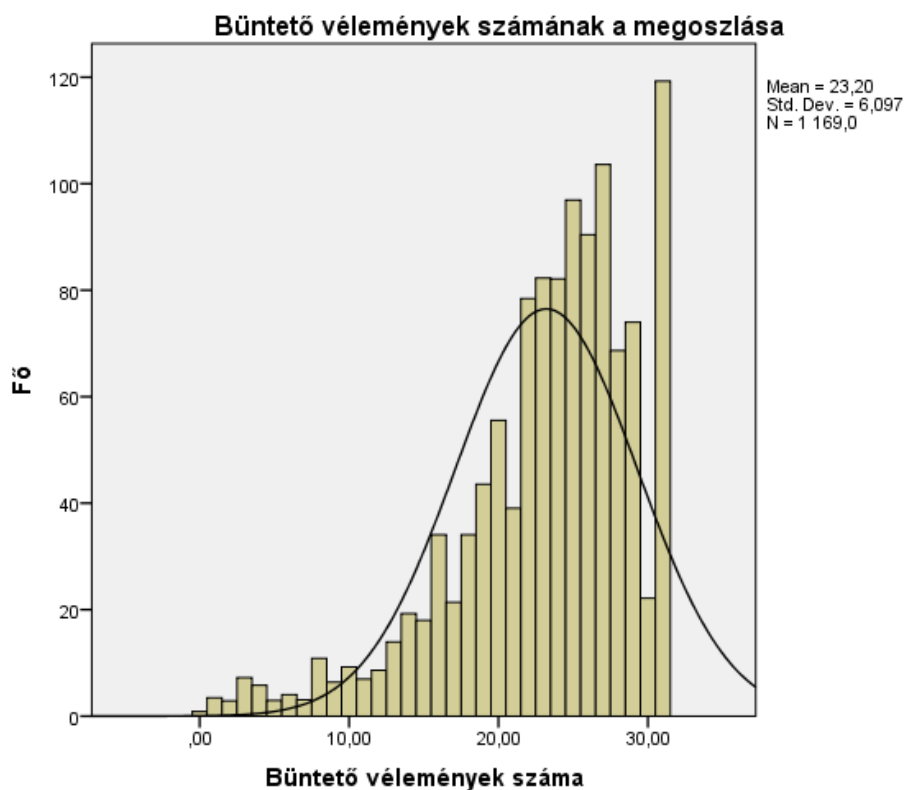
	HELYES VÁLASZOK ADÁNYA	A ELTÉRÉS TÉMA ÁTLAGTÓL	AZ ELTÉRÉS ÖSSZESÍTETT ÁTLAGTÓL
Tudomása szerint a jelenlegi törvények büntetik vagy nem büntetik?			
Félkövérrrel a szabályozási újdonságok <i>Kurzívval a nem büntető szabályozás</i>			
Egy 15 éves személy az óráközi szünetben leüti osztálytársát és elveszi annak 55 000 forintos mobiltelefonját.	73%	13%	17%
Egy 15 éves személy az óráközi szünetben elveszi osztálytársa 55 000 forintos mobiltelefonját	63%	3%	7%
Egy 13 éves személy az óráközi szünetben leüti osztálytársát és elveszi annak 55 000 forintos mobiltelefonját.	55%	-5%	1%
<i>Egy 13 éves személy az óráközi szünetben elveszi osztálytársa 55 000 forintos mobiltelefonját.</i>	49%	-11%	-7%
Valaki 55 000 forint kölcsönt vesz fel egy banktól, és azt eleve nem akarja visszafizetni.	57%	-4%	1%
Valaki egy szállodában 55 000 forintért száll meg úgy, hogy nincs rá pénze és később sem akarja kifizetni.	66%	5%	10%
Valaki úgy ad 55 000 forint kölcsönt egy rászorult családnak, hogy egy hónap múlva az 100 000 forintot adjon vissza, miközben tudja, hogy a család csak súlyos nélkülözés árán tudja azt megadni	69%	18%	13%
<i>Valaki egy vállalkozás elindításához úgy ad 55 000 forintot kölcsön szomszédjának, hogy az egy hónap múlva 100 000 forintot adjon vissza</i>	34%	-17%	-22%
Valaki halálosan megsebesíti azt a tolvajt, aki a háza előtt éppen eltolja a biciklijét.	81%	30%	25%
Valaki halálosan megsebesíti az előszobában azt a tolvajt, aki a lakásából kijelé távozna a tévéjével.	22%	-29%	-34%
Egy 22 éves személy egy 13 éves személlyel közösül.	89%	32%	33%
Egy 22 éves személy egy 13 éves személynek szájjal vagy kézzel izgatja a nemi szervét.	79%	22%	23%
Egy 16 éves személy egy 13 éves személlyel közösül.	29%	-28%	-27%
<i>Egy 16 éves személy egy 13 éves személynek szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.</i>	35%	-22%	-21%
Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 13 éves személynek egy lakásban kézzel izgatja nemi szervét.	80%	19%	24%
Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 16 éves személynek egy lakásban szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.	31%	-30%	25%
<i>Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 20 éves személynek egy lakásban szájjal vagy kézzel izgatja a nemi szervét.</i>	73%	12%	17%
Egy 22 éves személy a 20 éves vér szerinti testvérével közösül.	58%	6%	2%
<i>Egy 22 éves személy a 20 éves vér szerinti testvérének szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.</i>	49%	-3%	-7%
Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 20 éves vér szerinti testvérének szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.	50%	-2%	-6%
<i>Valaki pénzt ad egy 20 éves személynek azért, hogy az nemi szervét</i>	57%	-7%	1%

<i>szájjal vagy kézzel izgassa, vagy közösüljön vele.</i>			
Valaki pénzt ad egy 16 éves személynek azért, hogy az nemi szervét szájjal vagy kézzel izgassa, vagy közösüljön vele.	71%	7%	15%
<i>Valaki egy könnyűzenei koncerten a nézőktől elzárt színpadra felmászik</i>	63%	10%	7%
Valaki egy focimeccsen a nézőktől elzárt pályára beszalad	42%	-11%	14%
Valaki a kertjében félholtra veri a kutyáját.	69%	11%	13%
Valaki kiteszi a kutyáját az út szélén és otthagyja.	44%	-14%	-12%
Valaki egy 30 000 Ft értékű ajándékot ad az ügyintézőnek, amikor egy büfé üzemeltetéséhez engedélyt kér egy kormányhivatalban	47%	-5%	-9%
Valaki egy 30 000 Ft értékű ajándékot ad az ügyintézőnek, miután megkapta az engedélyt a büfé üzemeltetésére a kormányhivaltól.	58%	6%	2%
Egy orvos a beteg számára ingyenesen járó műtétért 30 000 forintot kér az ellátásra jogosult betegtől.	50%	-2%	-6%
Egy orvos a beteg számára ingyenesen járó műtét előtt 30 000 forintot fogad el az ellátásra jogosult betegtől.	34%	-18%	-22%
<i>Egy orvos a beteg számára ingyenesen járó műtét után 30 000 forintot fogad el az ellátásra jogosult betegtől.</i>	72%	20%	16%

4.2. A VÉLEMÉNYEK

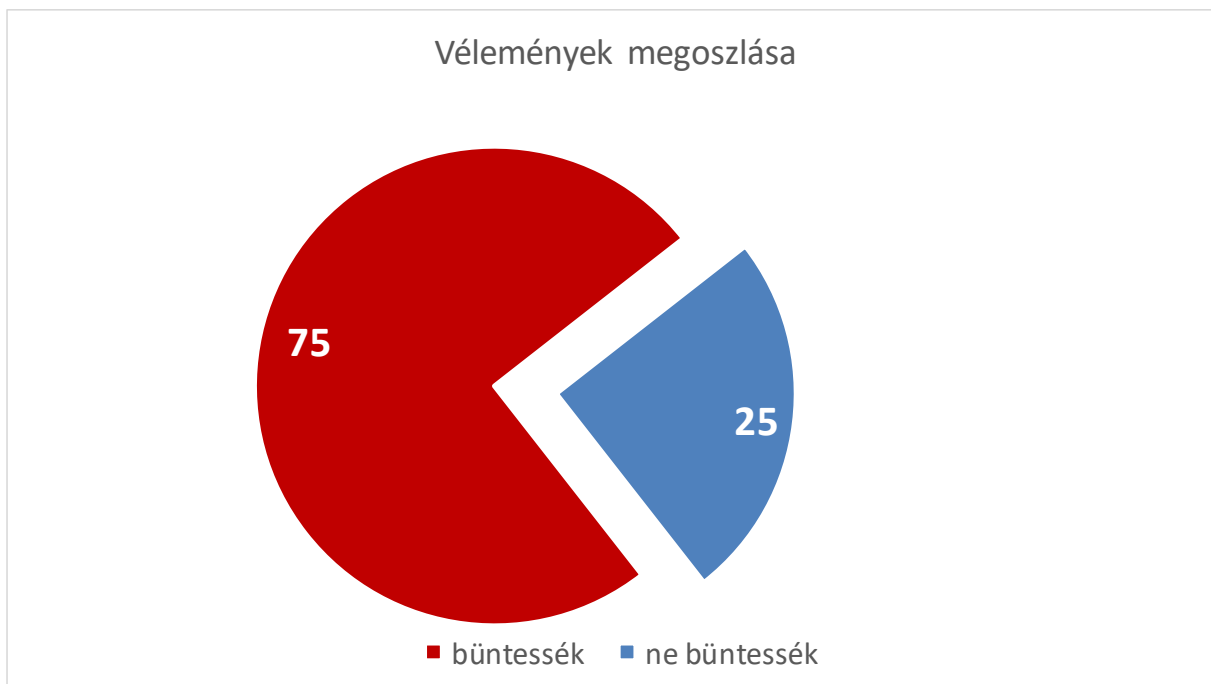
4.2.1. A vágyott jog (a vélemények tartalma)

A magyar közvélemény válaszai alapján igencsak punitív. A válaszadók 10 százaléka mind a 31 szituációt büntetné (és ez egyben a módusz is, tehát a leggyakoribb eset). A válaszadók egyharmada 27-31 esetben büntetné az adott helyzeteket. Átlagosan 23 szituációt büntetnének, a középérték (tehát a medián) 24.

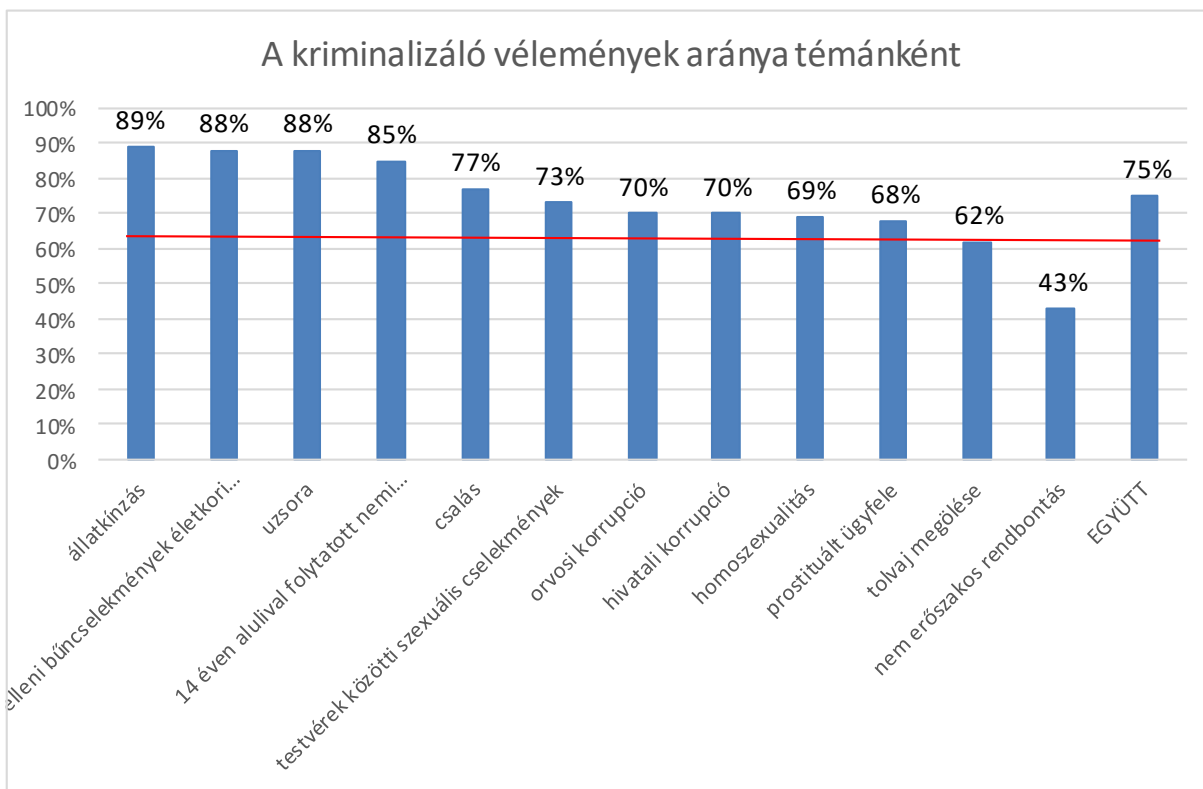
A kutatásban vizsgált eseteknek a válaszadók átlagosan 75 %-át büntetnék, míg a hatályos jog csak ezek kétharmadát.

Témánként vizsgálva²⁷ átlagon felüli a büntetési hajlandóság az állatkínzás, a vagyon elleni bűncselekmények életkori határai, az uzsora és a 14 éven alulival való szexuális cselekmények esetében. A leginkább „elnézőek” a sport vagy könnyűzenei rendezvényen való nem erőszakos rendbontással és az azonos neműek felnőttkori szexuális kapcsolatát illetően. De még ezekben az esetekben is 40 százalék fölötti a büntetést javaslok aránya.

---

²⁷ A mutatót úgy képeztük, hogy a punitív vélemények számát elosztottuk az összes, a témához tartozó eset számával és így megkaptuk az adott témához tartozó punitív vélemények arányát.

Ha ön hozná a törvényt, büntetné vagy nem büntetné?	BÜNTESSEK	ELTÉRÉS A TEMA ÁTLAGTÓI	ELTÉRÉS AZ ÖSSZESÍTETT ÁTLAGTÓI
Félkövérrrel a szabályozási újdonságok <i>Kurzívval a büntető szabályozás</i>			
<i>Egy 15 éves személy az óráközi szünetben leüti osztálytársát és elveszi annak 55 000 forintos mobiltelefonját.</i>	92%	4%	17%
<i>Egy 15 éves személy az óráközi szünetben elveszi osztálytársa 55 000 forintos mobiltelefonját</i>	87%	-1%	12%
<i>Egy 13 éves személy az óráközi szünetben leüti osztálytársát és elveszi annak 55 000 forintos mobiltelefonját.</i>	89%	1%	14%
<i>Egy 13 éves személy az óráközi szünetben elveszi osztálytársa 55 000 forintos mobiltelefonját.</i>	84%	-4%	9%
<i>Valaki 55 000 forint kölcsönt vesz fel egy banktól, és azt eleve nem akarja visszafizetni.</i>	74%	-3%	-1%
<i>Valaki egy szállodában 55 000 forintért száll meg úgy, hogy nincs rá pénze és később sem akarja kifizetni.</i>	80%	3%	5%
<i>Valaki úgy ad 55 000 forint kölcsönt egy rászorult családnak, hogy egy hónap múlva az 100 000 forintot adjon vissza, miközben tudja, hogy a család csak súlyos nélkülözés árán tudja azt megadni</i>	89%	1%	14%
<i>Valaki egy vállalkozás elindításához úgy ad 55 000 forintot kölcsön szomszédjának, hogy az egy hónap múlva 100 000 forintot adjon vissza</i>	88%	0%	13%
<i>Valaki halálosan megsebesíti azt a tolvajt, aki a háza elöl éppen eltolja a</i>	65%	3%	-10%

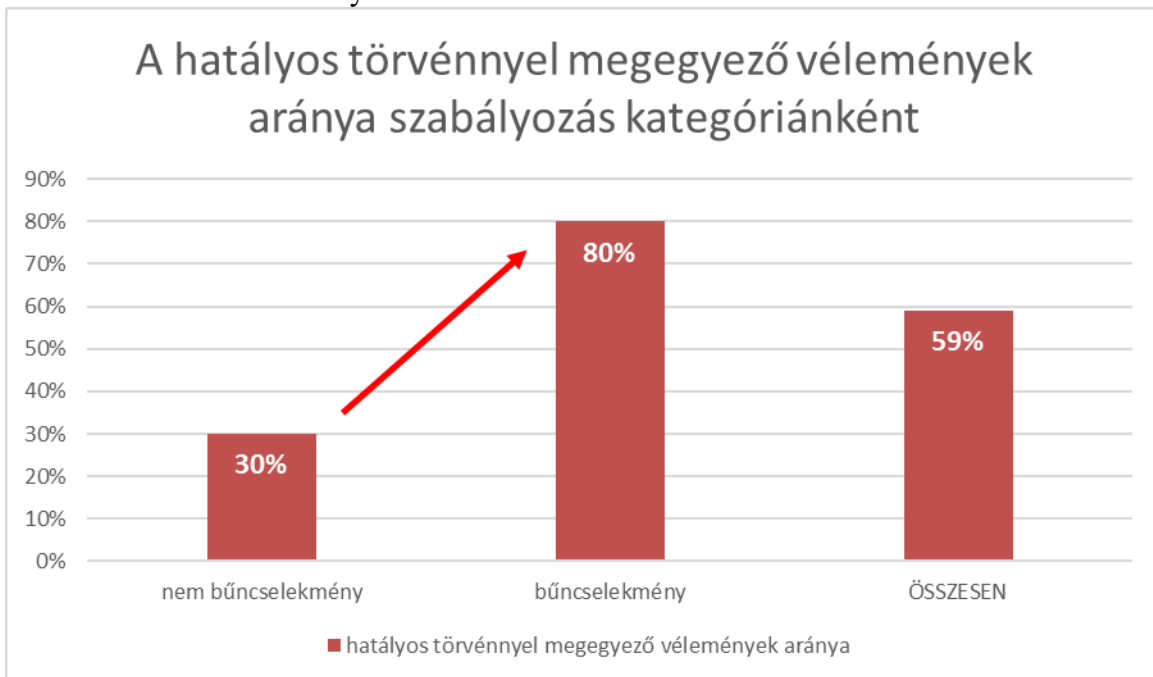
<i>biciklijét.</i>			
Valaki halálosan megsebesíti az előszobában azt a tolvajt, aki a lakásából kifelé távozna a tévéjével.	62%	0%	-13%
<i>Egy 22 éves személy egy 13 éves személlyel közösül.</i>	92%	7%	17%
<i>Egy 22 éves személy egy 13 éves személynek szájjal vagy kézzel izgatja a nemi szervét.</i>	87%	2%	12%
Egy 16 éves személy egy 13 éves személlyel közösül.	87%	2%	12%
<i>Egy 16 éves személy egy 13 éves személynek szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.</i>	81%	-4%	6%
<i>Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 13 éves személynek egy lakásban kézzel izgatja nemi szervét.</i>	87%	18%	12%
Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 16 éves személynek egy lakásban szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.	83%	14%	8%
<i>Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 20 éves személynek egy lakásban szájjal vagy kézzel izgatja a nemi szervét.</i>	43%	-26%	-32%
<i>Egy 22 éves személy a 20 éves vér szerinti testvérével közösül.</i>	76%	3%	1%
<i>Egy 22 éves személy a 20 éves vér szerinti testvérének szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.</i>	76%	3%	1%
Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 20 éves vér szerinti testvérének szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.	74%	1%	1%
<i>Valaki pénzt ad egy 20 éves személynek azért, hogy az nemi szervét szájjal vagy kézzel izgassa, vagy közösüljön vele.</i>	59%	-9%	-16%
<i>Valaki pénzt ad egy 16 éves személynek azért, hogy az nemi szervét szájjal vagy kézzel izgassa, vagy közösüljön vele.</i>	81%	13%	6%
<i>Valaki egy könnyűzenei koncerten a nézőktől elzárt színpadra felmászik</i>	42%	-1%	-33%
<i>Valaki egy focimeccsen a nézőktől elzárt pályára beszalad</i>	44%	1%	-31%
<i>Valaki a kertjében félholtra veri a kutyáját.</i>	93%	4%	18%
<i>Valaki kiteszi a kutyáját az út szélén és otthagyja.</i>	85%	-4%	10%
<i>Valaki egy 30 000 Ft értékű ajándékot ad az ügyintézőnek, amikor egy büfé üzemeltetéséhez engedélyt kér egy kormányhivatalban</i>	73%	3%	-2%
<i>Valaki egy 30 000 Ft értékű ajándékot ad az ügyintézőnek, miután megkapta az engedélyt a büfé üzemeltetésére a kormányhivaltól.</i>	69%	-1%	-6%
<i>Egy orvos a beteg számára ingyenesen járó műtétért 30 000 forintot kér az ellátásra jogosult betegtől.</i>	86%	16%	11%
<i>Egy orvos a beteg számára ingyenesen járó műtét előtt 30 000 forintot fogad el az ellátásra jogosult betegtől.</i>	68%	-2%	-7%
<i>Egy orvos a beteg számára ingyenesen járó műtét után 30 000 forintot fogad el az ellátásra jogosult betegtől.</i>	58%	12%	-17%

4.2.2.A hatályos joggal való azonosulás mértéke (a vágyott vs. hatályos jog)

Megvizsgáltuk azt is, hogy mennyiben egyezik az emberek véleménye a jogalkotóéval. Az átlagos válaszadó véleménye a szituációk valamivel több mint felében, átlagosan 18 esetben (ez a medián és a módusz is) egyezik a szabályozással. Efölötti mértékben, tehát legalább 19 esetben a törvénnyel egyező véleménye van a lakosság felének (50%).

A válaszadók átlagosan az esetek 59 százalékában értettek egyet a hatályos büntető törvényekkel. A hatályos törvényekkel való egyetértés átlagos szintje tehát kicsit magasabb a hatályos törvények ismeretének átlagos szintjénél.²⁸

A legnagyobb különbség a vélemények hatályos joggal való egyezése tekintetében is annak alapján mutatható ki, hogy a hatályos szabályozás büntetni rendeli-e az adott cselekményt. A jelenleg büntetni rendelt esetek csoportjában ugyanis 80%-os az egyetértés, míg a jelenleg bűncselekményt nem képező esetek esetén 30%. Az emberek tehát a legtöbb vizsgált cselekményt büntetnék, és ha a hatályos jog is ezt teszi, akkor találkozunk a legnagyobb mértékben azzal a véleményükkel.

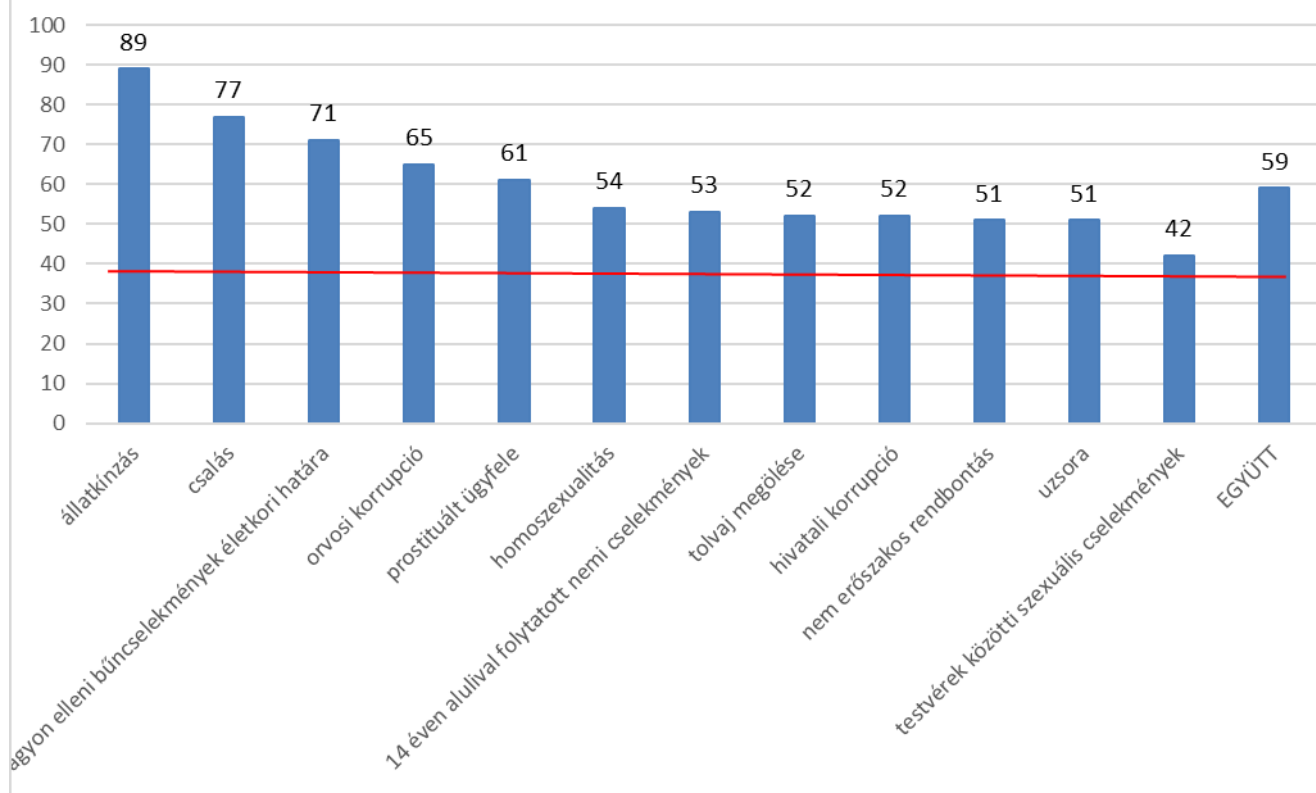
A hatályos törvényekkel a leginkább az állatkínzás témájában egyezik meg a lakosság véleménye. Ennek részben bizonyára az az oka, hogy ebben a témában mutatkozott a legnagyobb büntetési hajlandóság és ez az egyik (a csalás mellett, amelynél a második legerősebb az egyetértés) olyan téma, amelynek mindkét esete büntetendő a hatályos jog szerint.

A legkevésbé pedig a testvérek közötti szexuális cselekmények megítélésében értenek egyet az emberek a joggal. Érdekes módon emögött is az általános punitív kedvet látjuk: a többség mindhárom vizsgált szituációt büntetné, de csak egy esetben találkozunk ez a jelenlegi szabályozással, így a két jelenleg nem büntetett eset „húzza le” a téma egyetértési átlagát.

---

²⁸ Vö. 4.1. cím.

A hatályos törvénnyel megegyező vélemények aránya témánként

A témákon belül is a hatályos joggal való egyetértés olyan esetekben a legmagasabb, amelyek büntetni rendelték, így 90 százalék fölötti egyetértés pl. a 15 éves rabló büntetésében és a 22 éves által 13 évessel való szexuális cselekmény esetén.

Egyetértés a hatályos joggal

	VÉLEMÉNYE MEGEGYEZIK ATÉNYLEGES SZABÁLYOZÁSS KRIMINALIZÁLNI A	DEKIMINALIZÁ LNA
Félkövérrrel a szabályozási újdonságok		
Egy 15 éves személy az óráközi szünetben leüti osztálytársát és elveszi annak 55 000 forintos mobiltelefonját.	92%	8%
Egy 15 éves személy az óráközi szünetben elveszi osztálytársa 55 000 forintos mobiltelefonját	87%	13%
Egy 13 éves személy az óráközi szünetben leüti osztálytársát és elveszi annak 55 000 forintos mobiltelefonját.	89%	11%
Egy 13 éves személy az óráközi szünetben elveszi osztálytársa 55 000 forintos mobiltelefonját.	16 %	84%
Valaki 55 000 forint kölcsönt vesz fel egy banktól, és azt eleve nem akarja visszafizetni.	74%	26%
Valaki egy szállodában 55 000 forintért száll meg úgy, hogy	80%	20%

nincs rá pénze és később sem akarja kifizetni.			
Valaki úgy ad 55 000 forint kölcsönt egy rászorult családnak, hogy egy hónap múlva az 100 000 forintot adjon vissza, miközben tudja, hogy a család csak súlyos nélkülözés árán tudja azt megadni	89%		11%
Valaki egy vállalkozás elindításához úgy ad 55 000 forintot kölcsön szomszédjának, hogy az egy hónap múlva 100 000 forintot adjon vissza	12%	88%	
Valaki halálosan megsebesíti azt a tolvajt, aki a háza elől éppen eltolja a biciklijét.	65%		35%
Valaki halálosan megsebesíti az előszobában azt a tolvajt, aki a lakásából kifelé távozna a tévéjével.	38%	62%	
Egy 22 éves személy egy 13 éves személlyel közösül.	92%		8%
Egy 22 éves személy egy 13 éves személynek szájjal vagy kézzel izgatja a nemi szervét.	87%		13%
Egy 16 éves személy egy 13 éves személlyel közösül.	13%	87%	
Egy 16 éves személy egy 13 éves személynek szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.	19%	81%	
Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 13 éves személynek egy lakásban kézzel izgatja nemi szervét.	87%		13%
Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 16 éves személynek egy lakásban szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.	17%	83%	
Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 20 éves személynek egy lakásban szájjal vagy kézzel izgatja a nemi szervét.	57%	63%	
Egy 22 éves személy a 20 éves vér szerinti testvérével közösül.	76%		24%
Egy 22 éves személy a 20 éves vér szerinti testvérének szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.	24%	76%	
Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 20 éves vér szerinti testvérének szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.	26%	74%	
Valaki pénzt ad egy 20 éves személynek azért, hogy az nemi szervét szájjal vagy kézzel izgassa, vagy közösüljön vele.	41%	59%	
Valaki pénzt ad egy 16 éves személynek azért, hogy az nemi szervét szájjal vagy kézzel izgassa, vagy közösüljön vele.	81%		19%
Valaki egy könnyűzenei koncerten a nézőktől elzárt színpadra felmászik	58%	42%	
Valaki egy focimeccsen a nézőktől elzárt pályára beszalad	44%		56%
Valaki a kertjében félholtra veri a kutyáját.	93%		7%
Valaki kiteszi a kutyáját az út szélén és otthagyja.	85%		15%
Valaki egy 30 000 Ft értékű ajándékot ad az ügyintézőnek, amikor egy büfé üzemeltetéséhez engedélyt kér egy kormányhivatalban	73%		27%
Valaki egy 30 000 Ft értékű ajándékot ad az ügyintézőnek, miután megkapta az engedélyt a büfé üzemeltetésére a kormányhivataltól.	31%	69%	
Egy orvos a beteg számára ingyenesen járó műtétért 30 000 forintot kér az ellátásra jogosult betegtől.	86%		14%
Egy orvos a beteg számára ingyenesen járó műtét előtt 30 000 forintot fogad el az ellátásra jogosult betegtől.	68%		32%

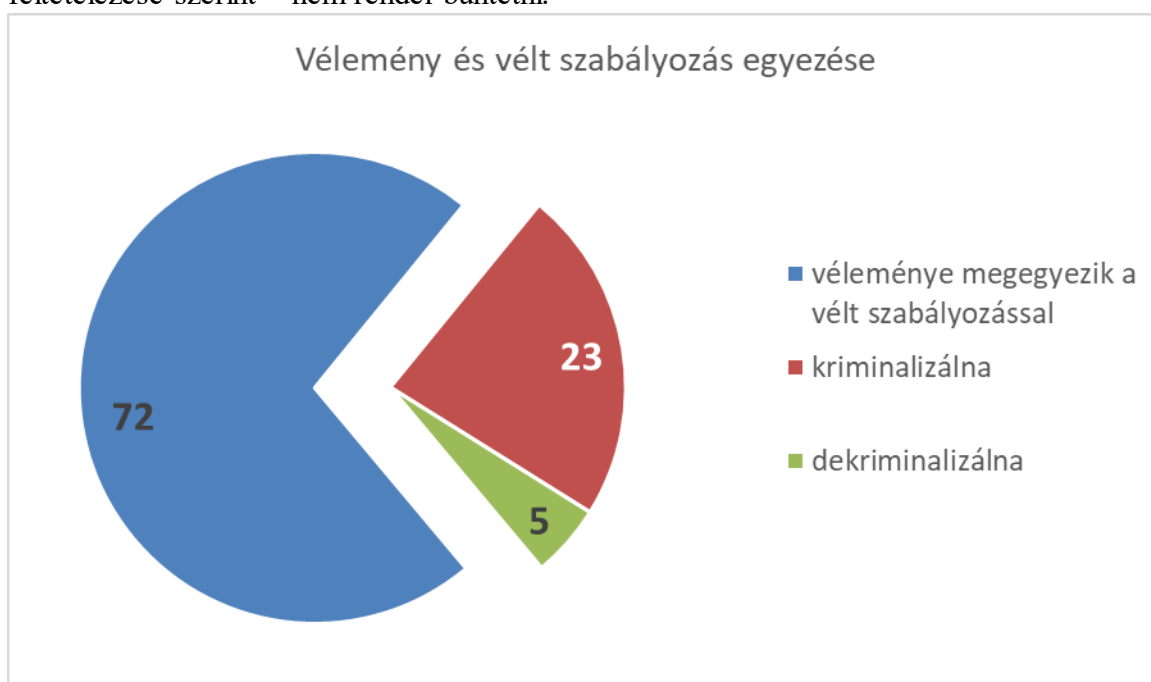
Egy orvos a beteg számára ingyenesen járó műtét után 30 000 forintot fogad el az ellátásra jogosult betegtől.	42%	58%	
---	-----	-----	--

4.3. AZ ISMERETEK ÉS VÉLEMÉNYEK ÖSSZEFÜGGÉSEI

4.3.1. Azonosulás a vélt joggal (a vélt és vágyott jog)

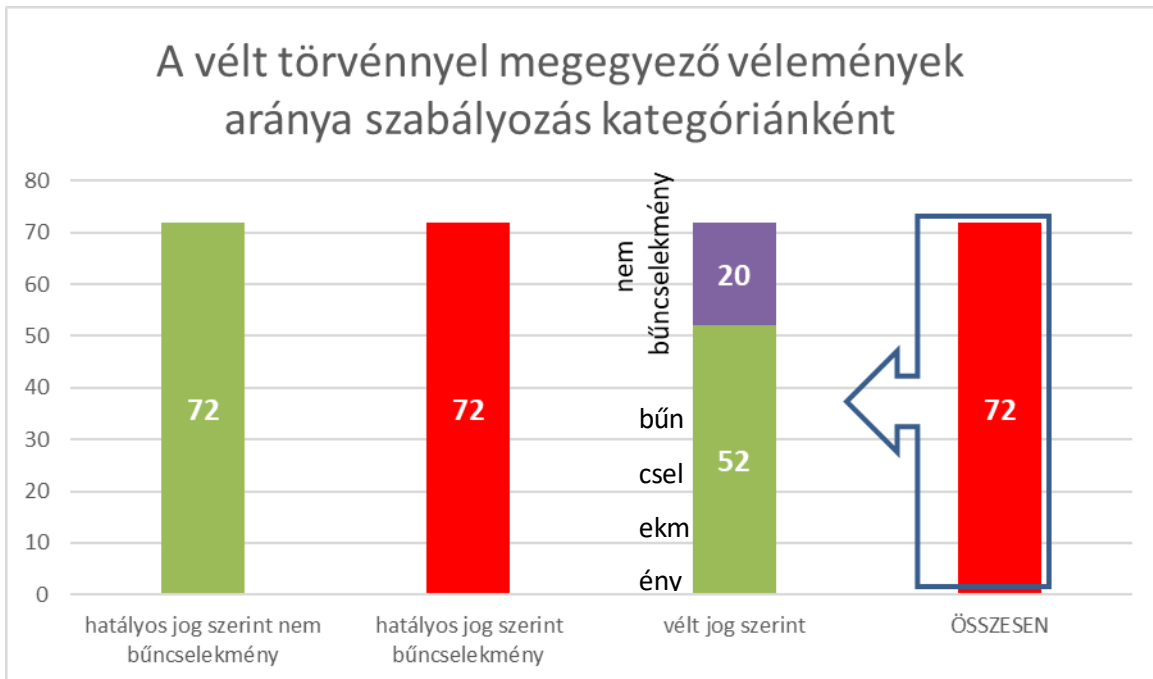
Összevetettük azt is, hogy a válaszadók véleménye mennyire egyezik meg az ismereteik tartalmával, azaz mennyire azonosulnak az általuk vélt szabályozással.

Minden eset tekintetében a legnagyobb (átlagosan pedig 72 százalék) azok aránya, akiknek a véleménye megegyezik az ismereteivel, azaz az általa vélt szabályozással. Ha van eltérés, akkor egyértelműen a kriminalizálás iránti vágy jellemző a közvéleményre (23 százalék azaz büntetne olyasmit, amiről úgy véli, hogy a jelenlegi szabályozás – valójában vagy feltételezése szerint – nem rendel büntetni.

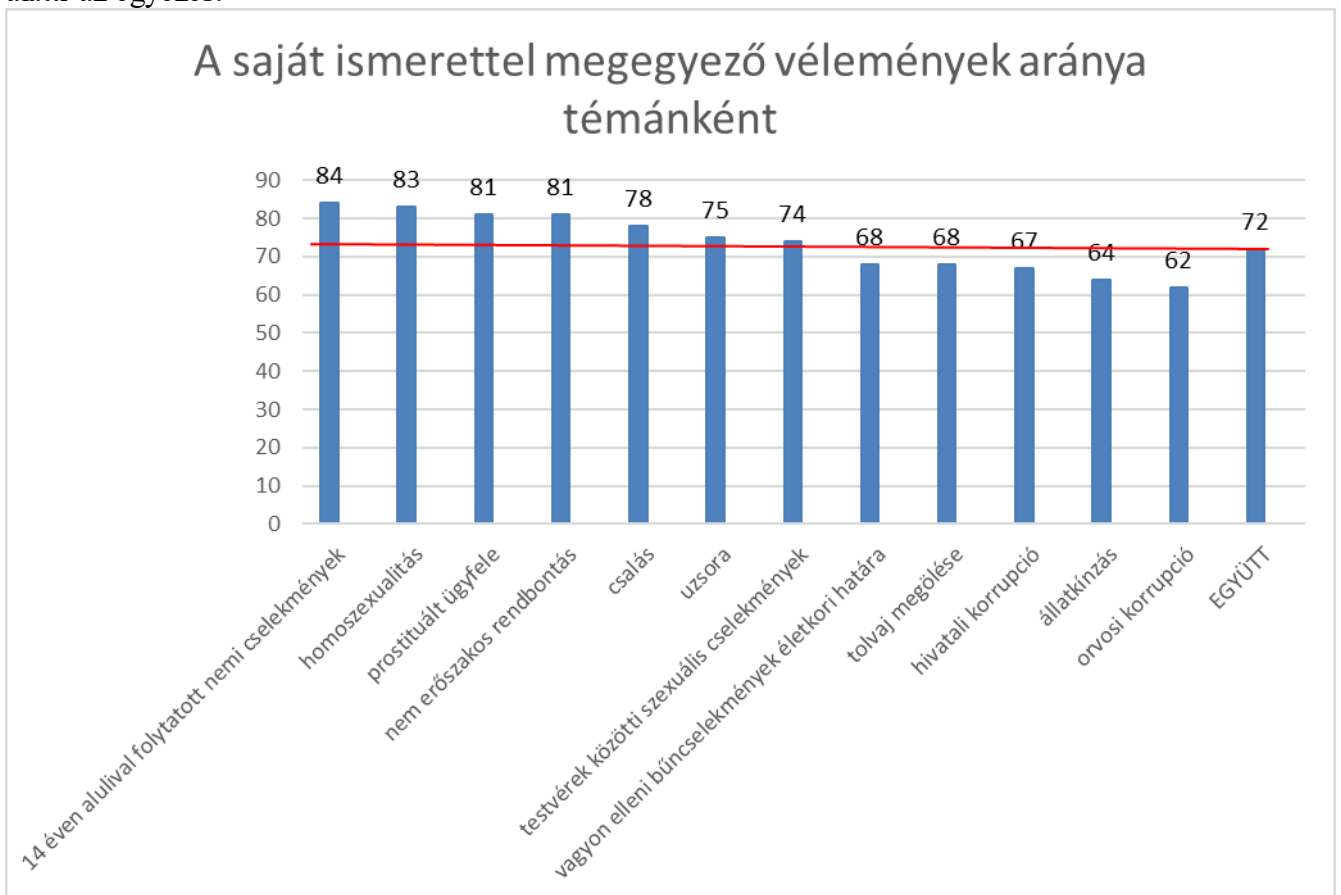

A vélemény vélt szabályozással való egyezése minden kategória közel háromnegyedét jellemzi függetlenül attól, hogy a hatályos jog szerint bűncselekményről vagy nem bűncselekményről van szó.

Nagyobb a különbség akkor, ha a bűncselekményi minőséget vélt jog szerint vizsgáljuk. Ekkor a véleményegyezés nagy része (72%-ból 52 százalék) a bűncselekménynek vélt, kisebb része (20%) pedig a nem bűncselekménynek vélt esetekre jut.

A vélemény és a vélt szabályozás összefüggésének mértéke tekintetében van különbség a témák között. Átlag feletti mértékben egyezik a vélt szabályozással a vélemény a szexuális vonatkozású cselekményeknél. Az állatkínzás és az orvosi korrupció esetében viszont átlag alatti az egyezés.

Tudomása szerint a jelenlegi törvények büntetik vagy nem büntetik?	DEKRIMINALIZÁ LNA	VÉLEMÉNYE MEGEGYEZIK A VÉLT SZABÁLYOZÁSS A	KRIMINALIZÁLN A
Félkövérrrel a szabályozási újdonságok			
Egy 15 éves személy az óráközi szünetben leüti osztálytársát és elveszi annak 55 000 forintos mobiltelefonját.	1	77	22
Egy 15 éves személy az óráközi szünetben elveszi osztálytársa 55 000 forintos mobiltelefonját	2	71	27
Egy 13 éves személy az óráközi szünetben leüti osztálytársát és elveszi annak 55 000 forintos mobiltelefonját.	1	63	36
Egy 13 éves személy az óráközi szünetben elveszi osztálytársa 55 000 forintos mobiltelefonját.	2	62	36
Valaki 55 000 forint kölcsönt vesz fel egy banktól, és azt eleve nem akarja visszafizetni.	2	77	21
Valaki egy szállodában 55 000 forintért száll meg úgy, hogy nincs rá pénze és később sem akarja kifizetni.	3	78	19
Valaki úgy ad 55 000 forint kölcsönt egy rászorult családnak, hogy egy hónap múlva az 100 000 forintot adjon vissza, miközben tudja, hogy a család csak súlyos nélkülözés árán tudja azt megadni	1	75	24
Valaki egy vállalkozás elindításához úgy ad 55 000 forintot kölcsön szomszédjának, hogy az egy hónap múlva 100 000 forintot adjon vissza	2	74	24
Valaki halálosan megsebesíti azt a tolvajt, aki a háza elől éppen eltolja a biciklijét.	24	68	9
Valaki halálosan megsebesíti az előszobában azt a tolvajt, aki a lakásából kifelé távozna a tévéjével.	24	67	9
Egy 22 éves személy egy 13 éves személlyel közösül.	2	91	7
Egy 22 éves személy egy 13 éves személynek szájjal vagy kézzel izgatja a nemi szervét.	2	87	12
Egy 16 éves személy egy 13 éves személlyel közösül.	2	79	19
Egy 16 éves személy egy 13 éves személynek szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.	2	79	19
Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 13 éves személynek egy lakásban kézzel izgatja nemi szervét.	2	87	11
Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 16 éves személynek egy lakásban szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.	2	81	17
Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 20 éves személynek egy lakásban szájjal vagy kézzel izgatja a nemi szervét.	2	81	17
Egy 22 éves személy a 20 éves vér szerinti testvérével közösül.	1	77	22
Egy 22 éves személy a 20 éves vér szerinti testvérének szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.	2	71	27
Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 20 éves vér szerinti testvérének szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.	1	73	26
Valaki pénzt ad egy 20 éves személynek azért, hogy az nemi szervét szájjal vagy kézzel izgassa, vagy közösüljön vele.	3	78	19

Valaki pénzt ad egy 16 éves személynek azért, hogy az ne mi szervét szájjal vagy kézzel izgassa, vagy közös üljön vele.	2	83	15
Valaki egy könnyűzenei koncerten a nézőktől elzárt színpadra felmászik	7	82	11
Valaki egy focimeccsen a nézőktől elzárt pályára beszalad	9	79	12
Valaki a kertjében félholtra veri a kutyáját.	2	71	27
Valaki kiteszi a kutyáját az út szélén és otthagyja.	1	56	43
Valaki egy 30 000 Ft értékű ajándékot ad az ügyintézőnek, amikor egy büfé üzemeltetéséhez engedélyt kér egy kormányhivatalban	3	67	30
Valaki egy 30 000 Ft értékű ajándékot ad az ügyintézőnek, miután megkapta az engedélyt a büfé üzemeltetésére a kormányhivaltól.	3	67	30
Egy orvos a beteg számára ingyenesen járó műtétért 30 000 forintot kér az ellátásra jogosult betegtől.	2	60	38
Egy orvos a beteg számára ingyenesen járó műtét előtt 30 000 forintot fogad el az ellátásra jogosult betegtől.	2	62	36
Egy orvos a beteg számára ingyenesen járó műtét után 30 000 forintot fogad el az ellátásra jogosult betegtől.	3	64	33

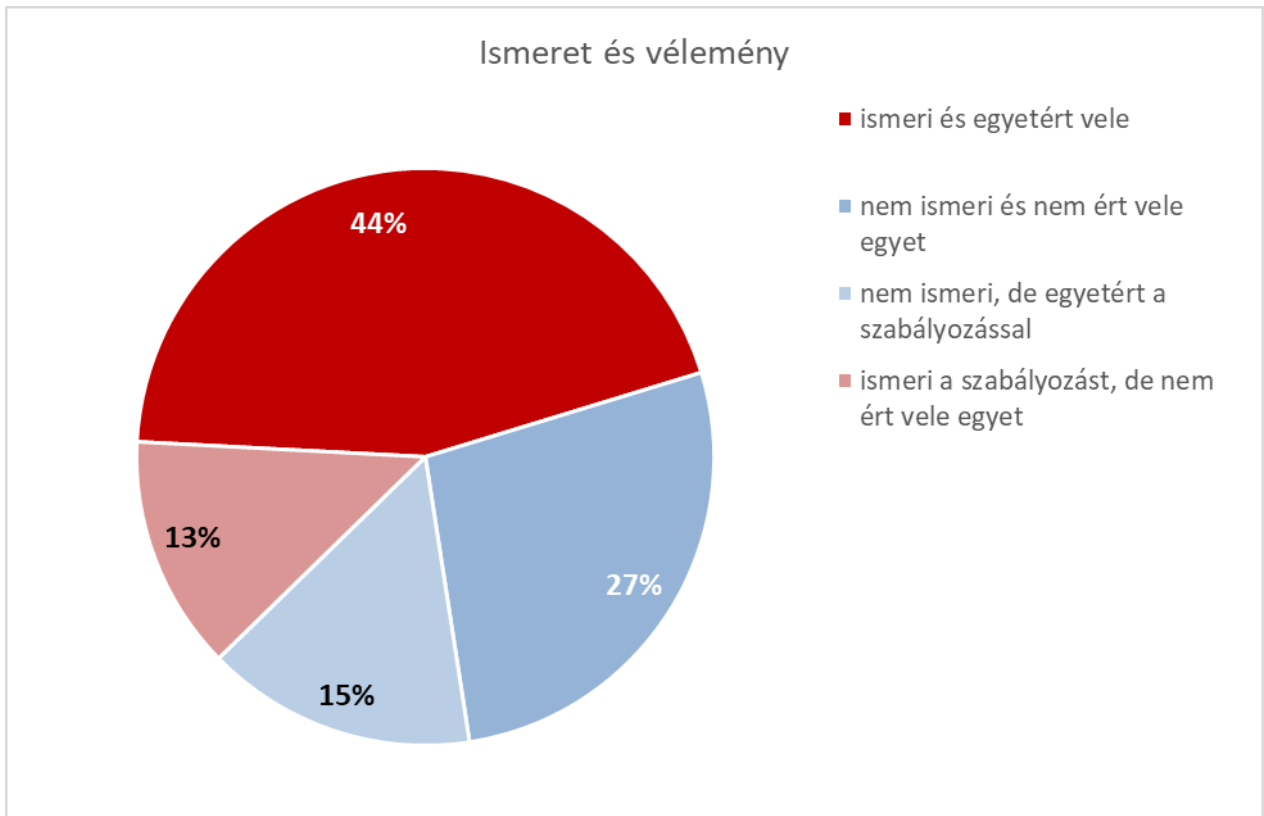
4.3.2. Az ismeretek helyessége vs. egyetértés a hatályos joggal

Összevetettük azt is, hogy a hatályos jog helyes ismerete,²⁹ illetve az azzal való egyetértés³⁰ miképpen kapcsolódik egymáshoz. Ennek keretében megvizsgáltuk, hogy a hatályos joggal való egyetértés mennyiben alapul a hatályos jog helyes ismeretén, illetve azt is, hogy a válaszadók kritikus hozzáállása mennyiben tájékozott vagy tájékozatlan.

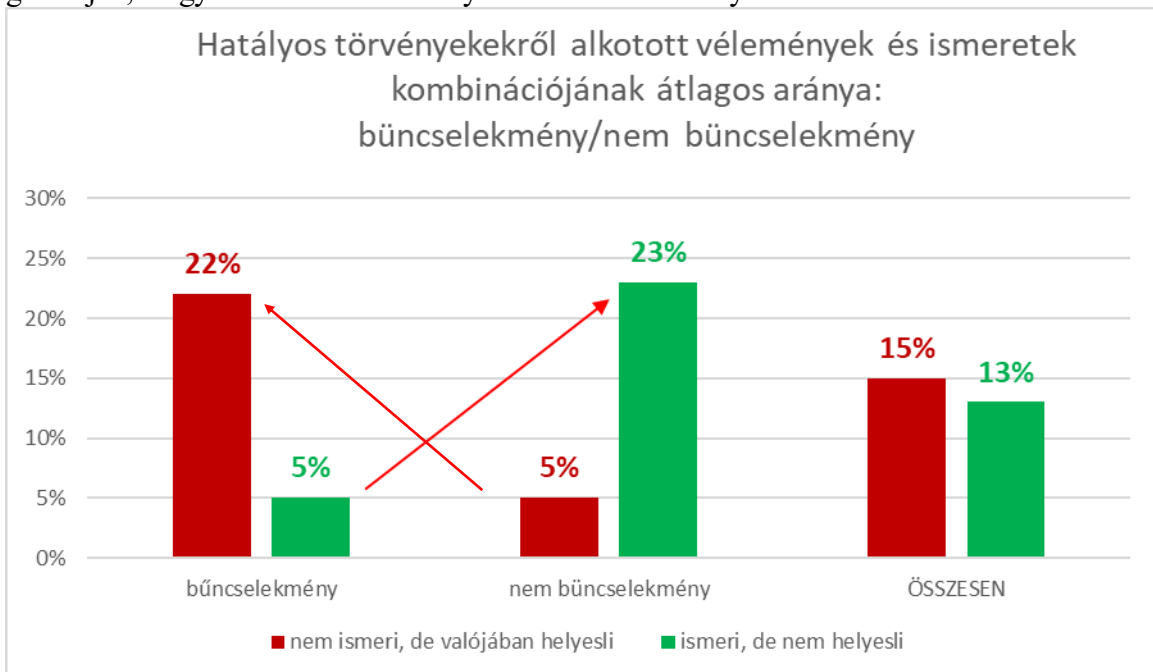
A legnagyobb arányt (44 százalék) azok teszik ki, akik ismerik és helyeslik is a törvényt, tehát a tájékozott azonosulók. A következő kategóriára a megkérdezettek egynegyedére (27 százalék) viszont ennek ellenkezője igaz: nem ismeri a büntetőjogi szabályozást, de ha ismerné, nem értene vele egyet (tájékozatlan kritikusok). Ennél kevesebben vannak a tájékozatlan azonosulók (15 százalék), akik a büntető törvényt szintén nem ismerik, viszont annak tartalmával értenek egyet. A legkisebb arányt (13 százalék) a tájékozott kritikusok teszik ki: akik ismerik a büntető törvényt, de nem értenek vele egyet.

²⁹ Vö. 4.1.2. cím.

³⁰ Vö. 0. cím.

Megvizsgáltuk azt is, hogy a fenti kategóriák két legérdekesebbike (ismeri a szabályozást, de nem ért vele egyet, illetve egyetért a szabályozással, de nem ismeri) milyen összefüggésben van azzal, hogy a kritika milyen tartalmú szabályozásra vonatkozik. Kimutatható, hogy akik helyesen ismerik egy-egy eset szabályozását, többnyire akkor kritikusak, ha a szabályozás nem kriminalizál. Akik pedig nem jól ismerik, főleg azért kritizálják, mert (helytelenül), úgy gondolják, hogy az adott cselekmény nem bűncselekmény.

4.3.3. Ismeretek a vélemények és a hatályos jog szorításában

Megvizsgáltuk azt is, hogy a válaszadók ismereteinek tartalma (a vélt jog) a véleményükhöz vagy a hatályos jog álláspontjához van közelebb, illetve azt is, hogy e kategóriák közül melyik kettőnek nagyobb az átfedése.

Az estek nagyobb részénél az a jellemzőbb, hogy az ismeret és a vélemény tartalma egybeesik (átlagosan 72%), mint az, hogy az ismeret a tényleges szabályozást tükrözi (átlagosan 56%).

A 31-ből 21 esetben az a jellemző, hogy az ismeret a véleményhez áll közelebb, 1 esetben (hálapénz) a tényleges szabályozáshoz és 4 esetben egyforma vélemény és tényleges szabályozás egybeesése.

Ami a véleményeket illeti, majdnem kétszer annyi (15) azoknak a szituációknak a száma, ahol a többség véleménye közelebb állt a saját ismereteihez, mint ahány esetben (8) a tényleges szabályozáshoz. 8 szituáció esetben egyforma ismeret és szabályozás egybeesése a véleménnyel.

Ismeret egyezése a véleménnyel, illetve a szabályozással

	ISMERET ÉS TÉNYLEGES SZABÁLYOZÁS EGYBEESIK	ISMERET ÉS VÉLEMÉNY EGYBEESIK	VÉLEMÉNYE MEGEGYEZIK A TÉNYLEGES SZABÁLYOZÁSSAL	MELYIK ÁLL KÖZELEBB AZ ISMERETÉHEZ?	MELYIK ÁLL KÖZELEBB A VÉLEMÉNYÉHEZ?	MELYIK LEGNAGYOBB ÁTFEDÉS?
Félkövérrrel a szabályozási újdonságok						
Egy 15 éves személy az óráközi szünetben leüti osztálytársát és elveszi annak 55 000 forintos mobiltelefonját.	73%	77%	92%	EGYFORMA	TÉNYLEGES	VÉLEMÉNY & TÉNYLEGES
Egy 15 éves személy az óráközi szünetben elveszi osztálytársa 55 000 forintos mobiltelefonját	63%	71%	87%	VÉLEMÉNY	TÉNYLEGES	VÉLEMÉNY & TÉNYLEGES
Egy 13 éves személy az óráközi szünetben leüti osztálytársát és elveszi annak 55 000 forintos mobiltelefonját.	55%	63%	89%	VÉLEMÉNY	TÉNYLEGES	VÉLEMÉNY & TÉNYLEGES
Egy 13 éves személy az óráközi szünetben elveszi osztálytársa 55 000 forintos mobiltelefonját.	49%	62%	16 %	VÉLEMÉNY	ISMERET	ISMERET & VÉLEMÉNY + VÉLEMÉNY & TÉNYLEGES
Valaki 55 000 forint kölcsönt vesz fel egy banktól, és azt eleve nem akarja visszafizetni.	57%	77%	74%	VÉLEMÉNY	EGYFORMA	ISMERET & VÉLEMÉNY+

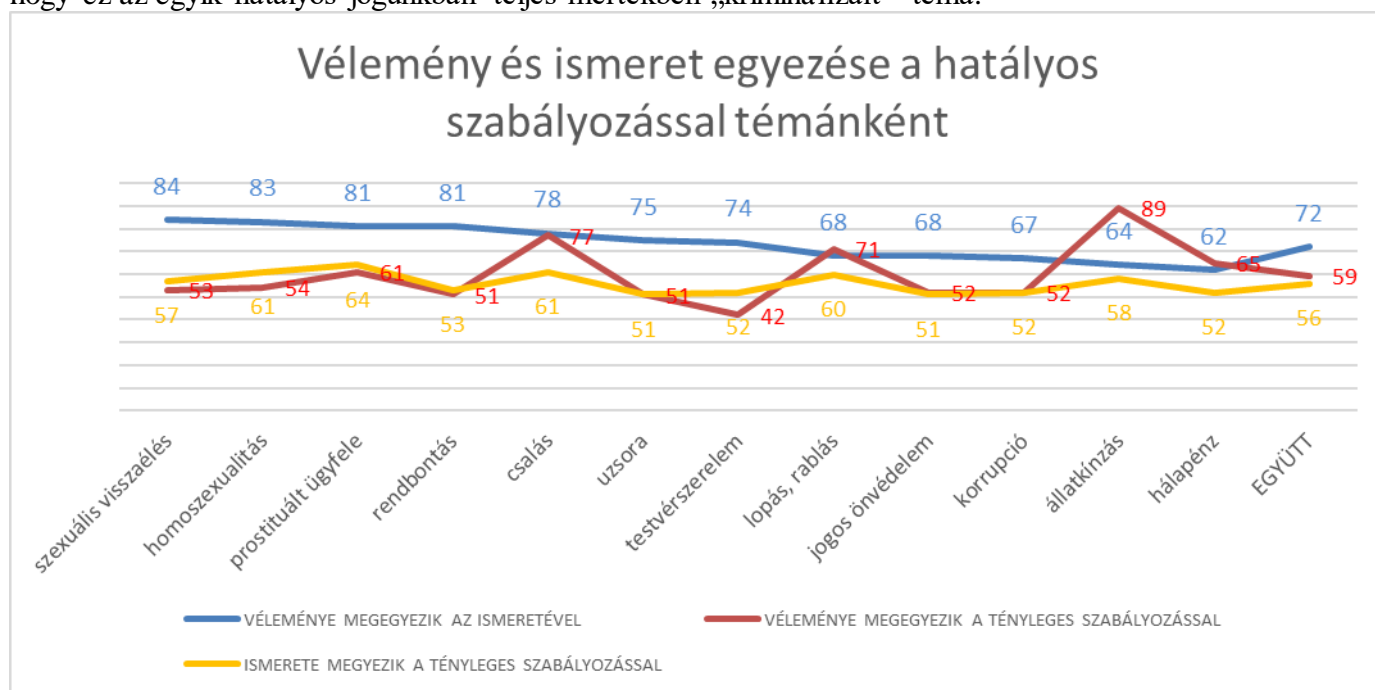
						VELEM ÉNY & TÉNYLE GES
Valaki egy szállodában 55 000 forintért száll meg úgy, hogy nincs rá pénze és később sem akarja kifizetni.	66%	78%	80%	VELEM ÉNY	EGYFO RMA	ISMERE T & VELEM ÉNY + VELEM ÉNY & TÉNYLE GES
Valaki úgy ad 55 000 forint kölcsönt egy rászorult családnak, hogy egy hónap múlva az 100 000 forintot adjon vissza, miközben tudja, hogy a család csak súlyos nélkülözés árán tudja azt megadni	69%	75%	89%	VELEM ÉNY	TÉNYLE GES	VELEM ÉNY & TÉNYLE GES
Valaki egy vállalkozás elindításához úgy ad 55 000 forintot kölcsön szomszédjának, hogy az egy hónap múlva 100 000 forintot adjon vissza	34%	74%	12%	VELEM ÉNY	ISMERE T	ISMERE T & VELEM ÉNY
Valaki halálosan megsebesíti azt a tolvajt, aki a háza előtt éppen eltolja a biciklijét.	81%	68%	65%	EGYFO RMA	EGYFO RMA	ISMERE T & VELEM ÉNY + VÉ LEMÉN Y & TÉNYLE GES
Valaki halálosan megsebesíti az előszobában azt a tolvajt, aki a lakásából kifelé távozna a tévéjével.	22%	67%	38%	VÉLEM ÉNY	ISMERE T	ISMERE T & VELEM ÉNY
Egy 22 éves személy egy 13 éves személlyel közöszl.	89%	91%	92%	EGYFO RMA	EGYFO RMA	EGYFO RMA
Egy 22 éves személy egy 13 éves személynek szájjal vagy kézzel izgatja a nemi szervét.	79%	87%	87%	VELEM ÉNY	EGYFO RMA	ISMERE T & VELEM ÉNY + VELEM ÉNY &

						TÉNYLEGES
Egy 16 éves személy egy 13 éves személlyel közösül.	29%	79%	13%	VÉLEMÉNY	ISMERT	ISMERT & VÉLEMÉNY
Egy 16 éves személy egy 13 éves személynek szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.	35%	79%	19%	VÉLEMÉNY	ISMERT	ISMERT & VÉLEMÉNY
Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 13 éves személynek egy lakásban kézzel izgatja nemi szervét.	80%	87%	87%	VÉLEMÉNY	EGYFORMA	ISMERT & VÉLEMÉNY+ VÉLEMÉNY & TÉNYLEGES
Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 16 éves személynek egy lakásban szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.	31%	81%	17%	VÉLEMÉNY	ISMERT	ISMERT & VÉLEMÉNY
Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 20 éves személynek egy lakásban szájjal vagy kézzel izgatja a nemi szervét.	73%	81%	57%	VÉLEMÉNY	ISMERT	ISMERT & VÉLEMÉNY
Egy 22 éves személy a 20 éves vér szerinti testvérével közösül.	58%	77%	76%	VÉLEMÉNY	EGYFORMA	IMERT & VÉLEMÉNY+ VÉLEMÉNY & TÉNYLEGES
Egy 22 éves személy a 20 éves vér szerinti testvérenek szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.	49%	71%	24%	VÉLEMÉNY	ISMERT	ISMERT & VÉLEMÉNY
Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 20 éves vér szerinti testvérenek szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.	50%	73%	26%	VÉLEMÉNY	ISMERT	ISMERT & VÉLEMÉNY
Valaki pénzt ad egy 20 éves személynek azért, hogy az nemi szervét szájjal vagy kézzel izgassa, vagy közösüljön vele.	57%	78%	41%	VÉLEMÉNY	ISMERT	ISMERT & VÉLEMÉNY

Valaki pénzt ad egy 16 éves személynek azért, hogy az neki szervét szájjal vagy kézzel izgassa, vagy közösjön vele.	71%	83%	81%	VELEM ÉNY	EGYFORMA	ISMERT & VELEM ÉNY+ VELEM ÉNY& TÉNYLEGES
Valaki egy könnyűzenei koncerten a nézőktől elzart színpadra felmászik	63%	82%	58%	VELEM ÉNY	ISMERT	ISMERT & VELEM ÉNY
Valaki egy focimeccsen a nézőktől elzart pályára beszalad	42%	79%	44%	VELEM ÉNY	ISMERT	ISMERT & VELEM ÉNY
Valaki a kertjében félholtra veri a kutyáját.	69%	71%	93%	EGYFORMA	TÉNYLEGES	VELEM ÉNY&SZABÁLYOZÁS
Valaki kiteszi a kutyáját az út szélén és otthagyja.	44%	56%	85%	VELEM ÉNY	TÉNYLEGES	VELEM ÉNY& TÉNYLEGES
Valaki egy 30 000 Ft értékű ajándékot ad az ügyintézőnek, amikor egy büfé üzemeltetéséhez engedélyt kér egy kormányhivatalban	47%	67%	73%	VELEM ÉNY	TÉNYLEGES	VELEM ÉNY& TÉNYLEGES
Valaki egy 30 000 Ft értékű ajándékot ad az ügyintézőnek, miután megkapta az engedélyt a büfé üzemeltetésére a kormányhivataltól.	58%	67%	31%	VELEM ÉNY	ISMERT	ISMERT & VELEM ÉNY
Egy orvos a beteg számára ingyenesen járó műtétért 30 000 forintot kér az ellátásra jogosult betegtől.	50%	60%	86%	VELEM ÉNY	TÉNYLEGES	VELEM ÉNY& TÉNYLEGES
Egy orvos a beteg számára ingyenesen járó műtét előtt 30 000 forintot fogad el az ellátásra jogosult betegtől.	34%	62%	68%	VELEM ÉNY	EGYFORMA	VELEM ÉNY& TÉNYLEGES
Egy orvos a beteg számára ingyenesen járó műtét után 30 000 forintot fogad el az ellátásra jogosult betegtől.	72%	64%	42%	ISMERT	ISMERT	ISMERT & TÉNYLEGES

EGYÜTT	56%	72%	59%	VELEMÉNY	ISMERE T	ISMERE T& VÉLEMÉNY
--------	-----	-----	-----	----------	----------	--------------------

A témánkénti vizsgálatnál is jól kirajzolódik ismeret és vélemény egyezésének dominanciája, amely csak egyetlen témánál: az állatkínzásnál törik meg és lesz a legerősebb a vélemény egyezése a hatályos szabályozással. Ennek oka az már korábban említett jellegzetesség lehet, hogy ez az egyik hatályos jogunkban teljes mértékben „kriminlizált” téma.

4.4. TÖBBVÁLTOZÓS ELEMZÉSEK

Többváltozós elemzéssel is próbáltuk megválaszolni, hogy milyen hagyományos és kutatásunkra specializált tényezőktől³¹ függött az ismeretek tartalma, illetve helyessége, valamint a vélemények tartalma, és ezek egybeesése.

Ennek körében a következő többváltozós elemzést végeztük el:

- az ismeretek tartalmát befolyásoló tényezők elemzéséhez bináris regressziós modellt;
- a helyes ismereteket befolyásoló tényezők elemzéséhez bináris regressziós modellt;
- a helyes ismeretek számát befolyásoló tényezők elemzéséhez többváltozós regressziós modellt;
- a vélemények tartalmát befolyásoló tényezők elemzéséhez bináris regressziós modellt;
- vélemény és ismeret együttjárásának számáról egyszempontos varianciaanalízist használtunk.

³¹ Az elemzésbe a következő független változókat vontuk be: Nem (1:férfi; 2:nő); Anyagi helyzet (1: jobb; 2: körülbelül ugyanolyan; 3: rosszabb, mint más magyarországi családoké); Település mérete (1: 1000 főnél kevesebb lakos; 8: 100.000 főnél több lakos, 9: Budapest); Jár-e templomba? (1: hetente többször; 6: egyáltalán nem jár templomba, vallási összejövételre); Dolgozik-e? (1: teljes munkaidő; 8: inaktív kereső); Család létszáma; 60 éven felüliek száma; 18 év alatti gyerekek száma; Egy főre jutó jövedelem; Életkor; Iskolai végzettség; Nézi-e tévéhíradót? (0: nem; 1: legalább hetente egyszer nézi az RTL vagy a TV2 Híradót); Volt-e érintett-e bűncselekményben? (0: nem; 1: igen); Olvas-e napilapot? (1: nem; 2: igen).

4.4.1. A jogismeret tekintetében

Bináris logisztikus regressziós eljárással vizsgáltuk, hogy mi befolyásolhatja a jogismeretet, a vélt szabályozást, függetlenül annak helyességétől. Ebbe a modellbe be tudtuk vonni az adott esetre vonatkozó véleményeket is és ez nagymértékben növelte a modell magyarázóerejét, amely átlagosan a szórás 34 százalékát magyarázta meg. A 31 esetből a Nagelkerke R^2 legmagasabb értéke 0,600 (könnyűzenei koncert), a legalacsonyabb pedig 0,144 (orvos pénzt kér a műtétért).

Bináris logisztikus regressziós eljárással vizsgáltuk az is, hogy mi befolyásolhatja a helyes választ, az ismeretek helyességét.³² A modell átlagosan mindössze a szórás 9 százalékát magyarázta meg: a 31 esetből a Nagelkerke R^2 legmagasabb értéke 0,225, a legalacsonyabb pedig 0,033. Ez lényegében azt jelenti, hogy a büntetőjogi szabályozás ismerete nem a hagyományos tudásmegoszlást befolyásoló tényezők mentén különbözik.

Még az az *iskolai végzettség*, mint az ismereteket a leggyakrabban befolyásoló tényező, mindössze négy szituáció esetében viselkedett így, de akkor is megosztóan. Két esetben a magasabb iskolai végzettséggel növekedett az esélye a helyes válasznak, azonos nemű 22 és 20 éves vér szerinti testvérek egyéb nemi aktusa, illetve tolvaj halálos megsebesítése a lakásban. Más szituációra viszont éppen az ellenkezője igaz: az alacsonyabb iskolai végzettség növelte a helyes válaszok arányát, pl. 16 éves személynek szexuális cselekményért adott pénz büntetendősege tekintetében.

Többváltozós regresszió analízissel megvizsgáltuk, hogy a független változók (kiegészítve a releváns intézmények iránti bizalommal, valamint két ideológiai skálával) közül melyik befolyásolja a válaszadó helyes válaszainak számát. Az R^2 mindössze 0,076 volt, ami azt jelenti, hogy a függő változók csak nagyon kis részét magyarázták annak, hogy ki hány helyes választ adott.

Az ismereteket tehát minden esetben a vélemények befolyásolják a leginkább. Értékük sokkal magasabb bármelyik másik szignifikáns összefüggést mutató változóénál. A válaszadó véleménye alapján lehet tehát a leginkább megjósolni azt, hogy a szerinte bűncselekménynek minősül vagy nem.

4.4.2. A vélemények vonatkozásában

Bináris logisztikus regresszió segítségével próbáltuk megválaszolni azt a kérdést is, hogy mitől függött az adott szituációról alkotott vélemény. Ugyanazokat a független változókat vontuk be, mint a helyes ismeretek elemzésekor, kiegészítve az ismeret-kérdésre adott válasszal.³³

---

³² A bináris logisztikus regressziós modell függő változója a kétértékű, helyes/nemhelyes válasz volt minden egyes szituációnál. Az elemzésbe a következő független változókat vontuk be: Nem (1: férfi; 2: nő); Anyagi helyzet (1: jobb; 2: körülbelül ugyanolyan; 3: rosszabb, mint más magyarországi családoké); Település mérete (1: 1000 főnél kevesebb lakos; 8: 100.000 főnél több lakos, 9: Budapest); Jár-e templomba? (1: hetente többször; 6: egyáltalán nem jár templomba, vallási összejövetelre); Dolgozik-e? (1: teljes munkaidő; 8: inaktív kereső); Család létszáma; 60 éven felüliek száma; 18 év alatti gyerekek száma; Egy főre jutó jövedelem; Életkor; Iskolai végzettség; Néz-e tévéhíradót? (0: nem; 1: legalább hetente egyszer nézi az RTL vagy a TV2 Híradót); Volt-e érintett-e bűncselekményben? (0: nem; 1: igen); Olvas-e napilapot? (1: nem; 2: igen).

³³ A bináris logisztikus regressziós modell függő változója a kétértékű, büntetné/nem büntetné válasz volt minden egyes szituációnál. Az elemzésbe a következő független változókat vontuk be: Nem (1: férfi; 2: nő); Anyagi helyzet (1: jobb; 2: körülbelül ugyanolyan; 3: rosszabb, mint más magyarországi családoké); Település mérete (1: 1000 főnél kevesebb lakos; 8: 100.000 főnél több lakos, 9: Budapest); Jár-e templomba? (1: hetente többször; 6: egyáltalán nem jár templomba, vallási összejövetelre); Dolgozik-e? (1: teljes munkaidő; 8: inaktív kereső); Család létszáma; 60 éven felüliek száma; 18 év alatti gyerekek száma; Egy főre jutó jövedelem;

Ennek eredményeképpen a modell illeszkedése általában szintén igen jónak mondható: átlagosan a szórás 37 százalékát magyarázta meg. A 31 esetből a Nagelkerke R^2 legmagasabb értéke 0,594 (focimeccsre beszaladás), a legalacsonyabb pedig 0,083 (halálosan megsebesíti az előszobában a tolvajt). Természetesen a véleményekre nézve is az ismeretek azok, amelyek minden esetben a legerősebb összefüggést mutatják. Értékük sokkal magasabb bármelyik másik szignifikáns összefüggést mutató változóénál. Az ismeret és vélemény tehát nagyon erősen összefüggnek. Az összefüggés irányáról azonban Rowellhez hasonlóan nekünk sem volt statisztikai kapaszkodónk.

4.4.3. A vélemények és ismeretek összefüggése tekintetében

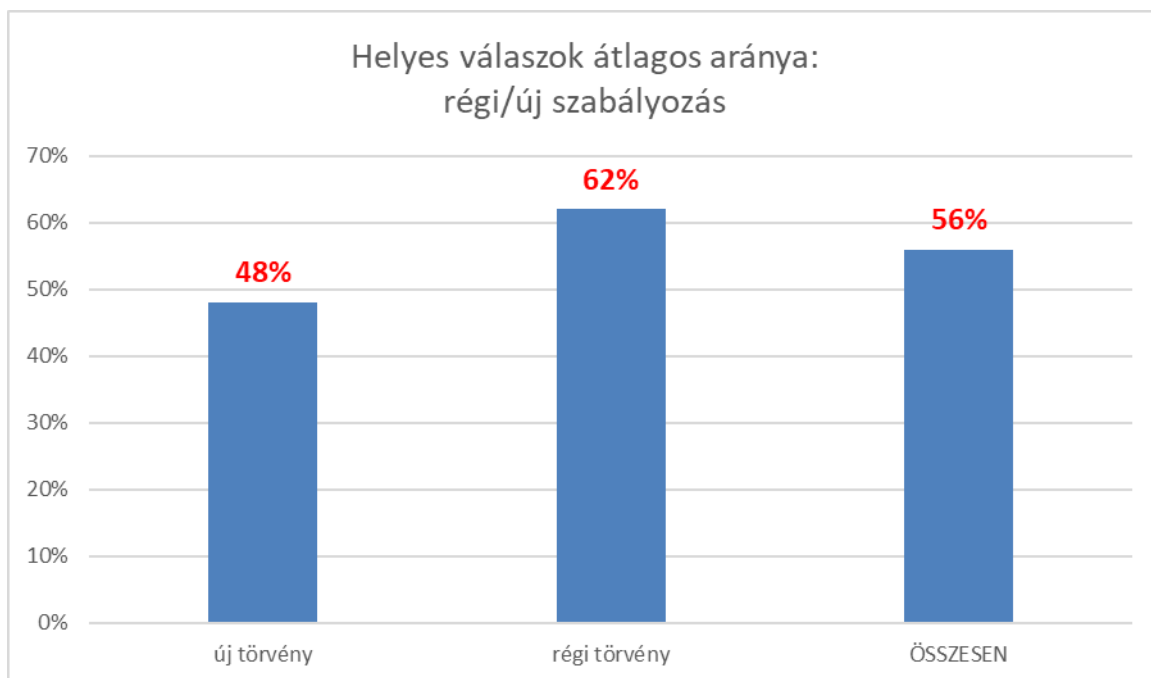
Egyszempontos varianciaelemzést végeztünk annak felderítésére, hogy mely csoportokban esik gyakrabban egybe az esetekről alkotott vélemény és ismeret. A vidéki városokban szignifikánsan ritkább volt az ismeret és a vélemény egybeesése (21,4), mint Budapesten (23,6) vagy a községekben (23,2). A gyerekesek véleménye valamivel gyakrabban (23,4) egyezik az ismereteikkel, mint azoknak, akiknek nincs 18 éven aluli gyerekük a háztartásban (22). A 30-39 éves korcsoportnak egyezik a leggyakrabban (23,4) a véleménye és az ismerete, illetve ugyanez igaz a legfeljebb 8 általánost végzettekre (23,8). Szignifikánsan többször esik egybe a vélemény és az ismeret azoknál, akik nagyon bíznak a bíróságokban (23,8) és ügyészségben (23,7) és a rendőrségben (24,2). Összességében azonban nagy különbségeket azonban egyik esetben sem találtunk.

4.5. A SZABÁLYOZÁSI ÚJDONSÁGOK A JOGTUDATBAN

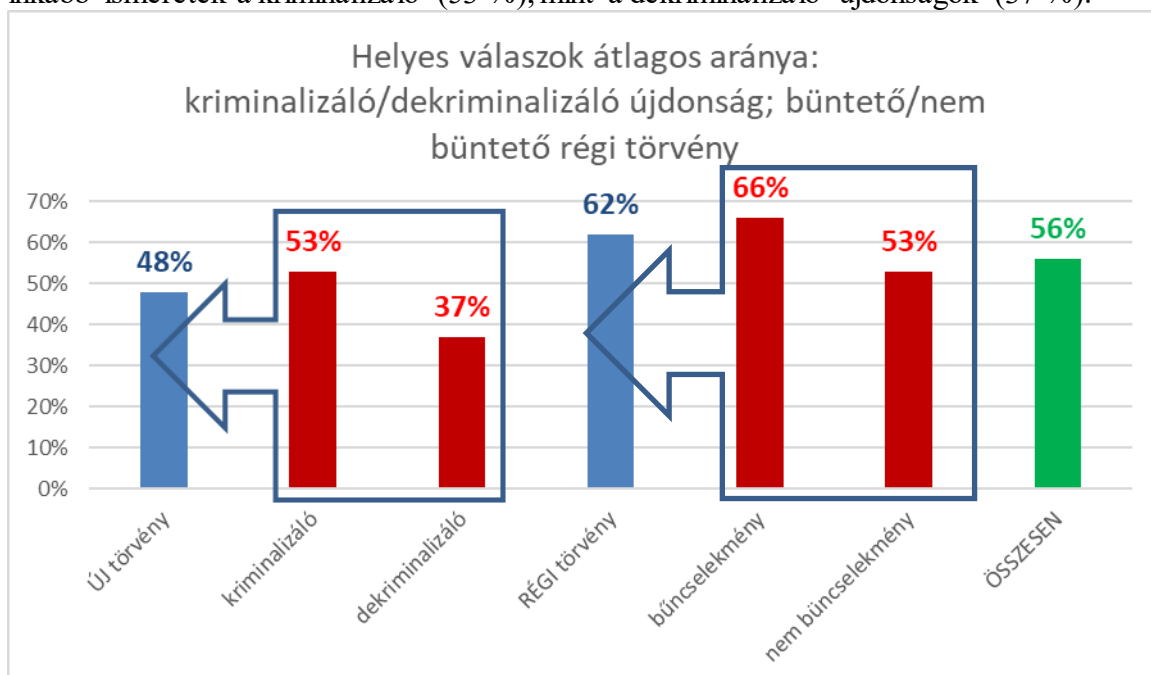
A kutatásunk legfontosabb célja a szabályozási újdonságokkal kapcsolatos ismeretek, illetve vélemények feltérképezése volt.

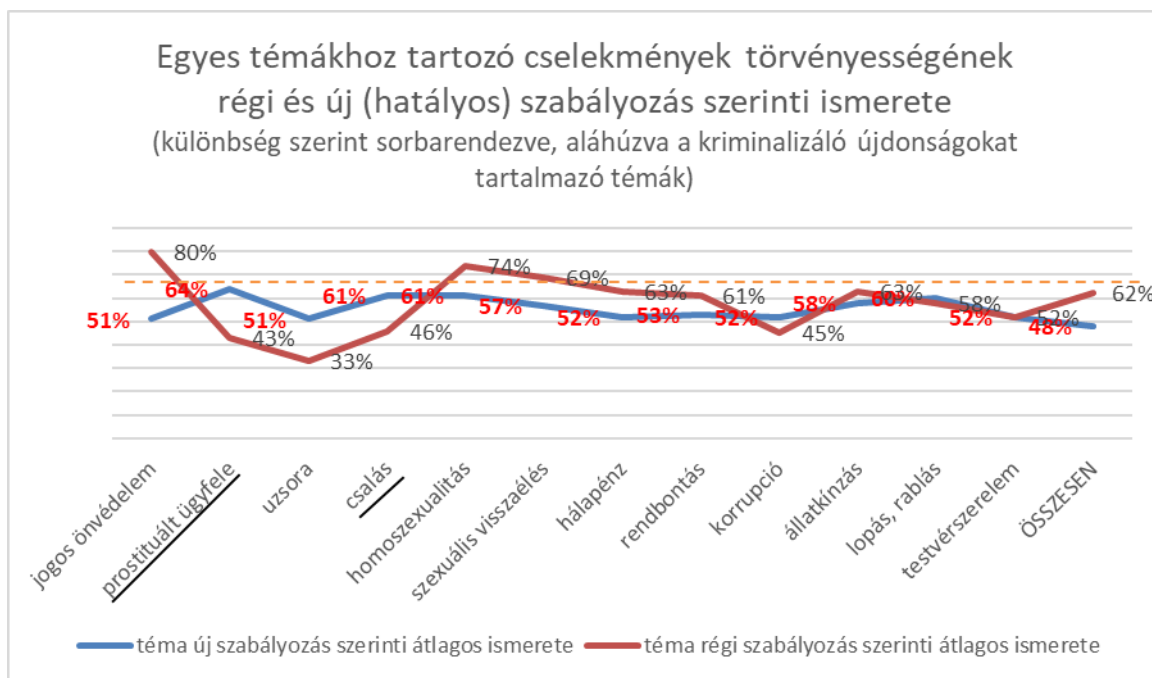
4.5.1. A szabályozási újdonságok ismerete

A helyes válaszok átlagos aránya lényeges eltérést mutatott annak megfelelő bontásban, hogy az eset szabályozása változott-e. A változatlan szabályozású esetek esetén a helyes válaszok aránya közel kétharmad (62 százalék). Ezzel szemben azon esetekre nézve, amelyek szabályozása a közelmúltban megváltozott, a válaszadók az esetek átlagosan kevesebb, mint felére (48 százalék) adott helyes választ. A szabályozási újdonságok tehát együttesen kevésbé ismertek, mint a szabályozás változatlan elemei.

Itt is megvizsgáltuk azt is, hogy az eredmények mennyiben függenek attól, hogy a korábbi, illetve a jelenlegi szabályozás a cselekményt büntetni rendeli-e. Ennek alapján a legjobban (66 %) azon esetek szabályozását ismeri helyesen a közvélemény, amelyek a változatlanul büntetni rendelték. A változatlanul bűncselekményt nem képező cselekmények esetén a helyes válaszok átlagos aránya azonos (53 %) azokkal, amelyek újonnan lettek büntetni rendelve. A legkevésbé (37 %-ban) ismert azon az esetek szabályozása ét, amelyek a közelmúltban lettek dekriminalizálva. Ebből eredően a szabályozási újdonságokon belül jóval inkább ismeretek a kriminalizáló (53 %), mint a dekriminalizáló újdonságok (37 %).

Amennyiben a szabályozási újdonsággal kapcsolatos eseteket külön csoportként tekintjük, akkor ezek felénél a válaszok az új, a másik felükénél a régebbi szabályozást tükrözik. Megvizsgáltuk azt is, hogy az új szabályozású eseteknél az ismeret mennyiben függ a szabályozási újdonság irányától. Ebben a vonatkozásban az látszott, hogy az emberek legjobban a kriminalizáló újdonságokat az új szabályozás szerint ismerik, míg a dekriminalizáló újdonságot a régebbi szerint. Bár vannak ebben a vonatkozásban is eset-specifikus kivételek, így az állat kitétele, a sportpályára beszaladás és az orvos által előzetesen elfogadott jogtalan előny esetén a régebbi szabályozás az ismertebb, annak ellenére, hogy kriminalizáció történt. Ezekben az esetekben azonban a két csoport aránya kiegyenlítettebb, mint a kriminalizáló újdonságok más eseteiben.

	AZ ÚJ SZABÁLYOZÁST ISMERI	A RÉGI SZABÁLYOZÁST ISMERI
Félkövérrrel a kriminalizáló szabályozási újdonságok		
Valaki pénzt ad egy 16 éves személynek azért, hogy az nemi szervét szájjal vagy kézzel izgassa, vagy közös üljön vele.	71%	29%
Valaki úgy ad 55 000 forint kölcsönt egy rászorult családnak, hogy egy hónap múlva az 100 000 forintot adjon vissza, miközben tudja, hogy a család csak súlyos nélkülözés árán tudja azt megadni	69%	31%
Valaki egy szállodában 55 000 forintért száll meg úgy, hogy nincs rá pénze és később sem akarja kifizetni.	66%	34%
Valaki egy 30 000 Ft értékű ajándékot ad az ügyintézőnek, miután megkapta az engedélyt a büfé üzemeltetésére a kormányhivataltól.	58%	42%
Egy 13 éves személy az óráközi szünetben leüti osztálytársát és elveszi annak 55 000	55%	45%

forintos mobiltelefonját.		
Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 20 éves vér szerinti testvérének szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.	50%	50%
Valaki kiteszi a kutyáját az út szélén és otthagyja.	44%	56%
Valaki egy focimeccsen a nézőktől elzárt pályára beszalad	42%	58%
Egy orvos a beteg számára ingyenesen járó műtét előtt 30 000 forintot fogad el az ellátásra jogosult betegtől.	34%	66%
Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 16 éves személynek egy lakásban szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.	31%	69%
Egy 16 éves személy egy 13 éves személlyel közösül.	29%	71%
Valaki halálosan megsebesíti az előszobában azt a tolvajt, aki a lakásából kifelé távozna a tévéjével.	22%	78%
EGYÜTT	48%	52%

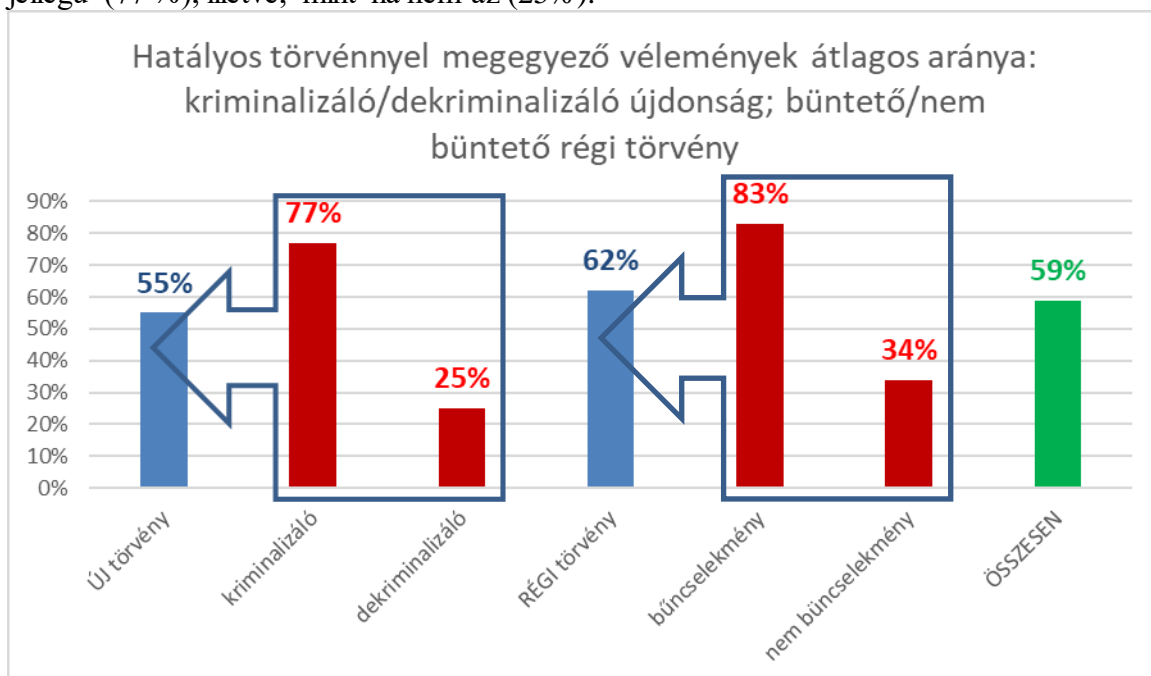
A szabályozási újdonságokkal kapcsolatos adatok elemzése alapján tehát összességben igazolódott a hipotézisünk: a hatályosság ideje valóban befolyásolja az ismereteket. Minél régebbi a törvény, annál nagyobb a valószínűsége, hogy ismerik. A szabályozás újdonsága azonban beilleszkedik a jogismeretre vonatkozó általános törvényszerűségek rendszerébe. Az emberek legjobban a régebb óta hatályban lévő és büntetni rendelő szabályozást ismerik, míg a legkevésbé az utóbbi időkben dekriminalizálókat.

4.5.2. Vélemények és az új szabályozás

Megvizsgáltuk azt is, hogy találunk-e különbséget a hatályos joggal való egyetértésben azon esetek között, amelyek szabályozása megváltozott, azokhoz képest, amelyeknek nem. Azoknak az eseteknek a szabályozásával, amelyeknek megváltozott a szabályozása a válaszadók 55%-a értett egyet, míg a változatlan szabályozású eseteknél ez 62% volt.

Elemeztük azt is, hogy milyen arányban értenek egyet az új szabályozással, ha a szabályozási újdonság kriminalizáló jellegű, illetve, ha nem az. Az alábbi ábrán jól látszik, hogy sokkal nagyobb az egyetértés a büntető törvényekkel, ha a szabályozási újdonság kriminalizáló jellegű (77%), illetve, mint ha nem az (25%).

Megvizsgáltuk azt is, hogy szabályozási újdonságok esetén mihez áll közelebb a válaszadók véleménye: a régi vagy az új szabályozáshoz. 7 esetben az újhoz, 6 esetben pedig a régihez. Egyetlen eset kivételével a többségi vélemény akkor egyezik az szabályozással, ha az kriminalizáló, és többségében akkor tükrözi a régi szabályozást, ha az új szabályozás dekriminalizáló. Az egyetlen kivétel: a focimeccsen a pályára futást a többség nem büntetné.

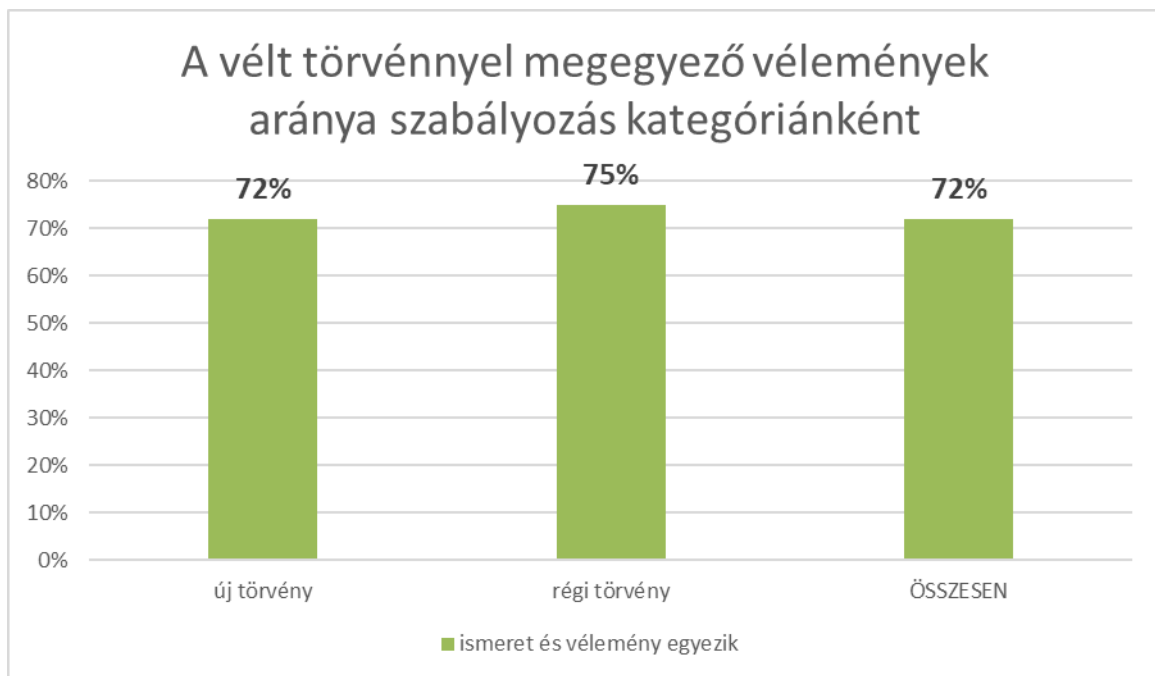
Félkövérrrel a kriminalizáló újdonságok	ÚJ SZABÁLYOZÁSSAL EGYEZIK A VÉLEMÉNYE	RÉGI SZABÁLYOZÁSSAL EGYEZIK A VÉLEMÉNYE – NÉPI REZILINCIA
Egy 13 éves személy az óráközi szünetben leüti osztálytársát és elveszi annak 55 000 forintos mobiltelefonját.	89%	11%
Valaki úgy ad 55 000 forint kölcsönt egy rászorult családnak, hogy egy hónap múlva az 100 000 forintot adjon vissza, miközben tudja, hogy a család csak súlyos nélkülözés árán tudja azt megadni	89%	11%
Valaki kiteszi a kutyáját az út szélén és otthagyja.	85%	15%
Valaki pénzt ad egy 16 éves személynek azért, hogy az nemi szervét szájjal vagy kézzel izgassa, vagy közösjön vele.	81%	19%
Valaki egy szállodában 55 000 forintért száll meg úgy, hogy nincs rá pénze és később sem akarja kifizetni.	80%	20%
Egy orvos a beteg számára ingyenesen járó műtét előtt 30 000 forintot fogad el az ellátásra jogosult betegtől.	68%	32%
Valaki egy focimeccsen a nézőktől elzárt pályára beszalad	44%	56%
Valaki halálosan megsebesíti az előszobában azt a tolvajt, aki a lakásából kifelé távozna a tévéjével.	38%	62%
Valaki egy 30 000 Ft értékű ajándékot ad az ügyintézőnek, miután megkapta az engedélyt a büfé üzemeltetésére a kormányhivataltól.	31%	69%
Egy 22 éves személy a vele	26%	74%

azonos nemű 20 éves vér szerinti testvérének szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.		
Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 16 éves személynek egy lakásban szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.	17%	83%
Egy 16 éves személy egy 13 éves személlyel közösül.	13%	87%
EGYÜTT	55%	45%

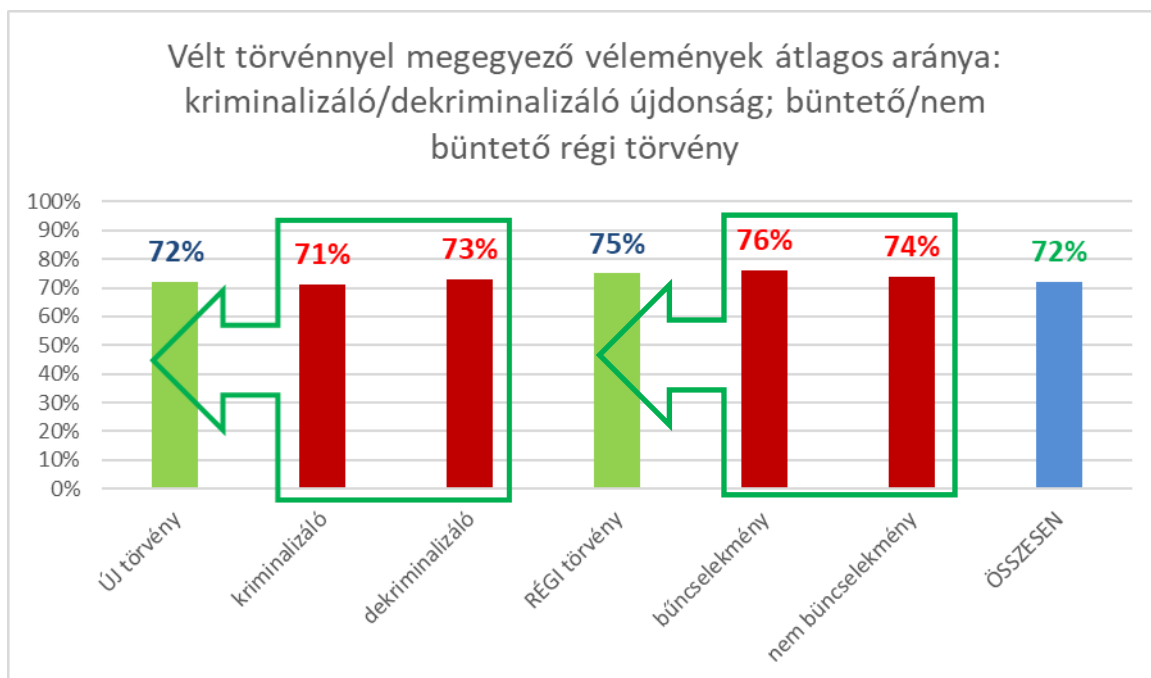
A szabályozási újdonságokat vizsgálva is világosan tetten érhető tehát az a tendencia, hogy a magyar közvélemény büntetne és ha az új szabályozás ezt teszi, akkor találkozik a legnagyobb mértékben a jog helyes ismerete és a vélemény.

4.5.3. Vélemény és vélt törvény egybeesése

A vélemény és az ismeret tartalmának egyezése a szituációk közel háromnegyedét jellemzi, mégpedig függetlenül attól, hogy régi vagy új szabályozásról, illetve kriminalizáló vagy dekriminalizáló újdonságról van szó.

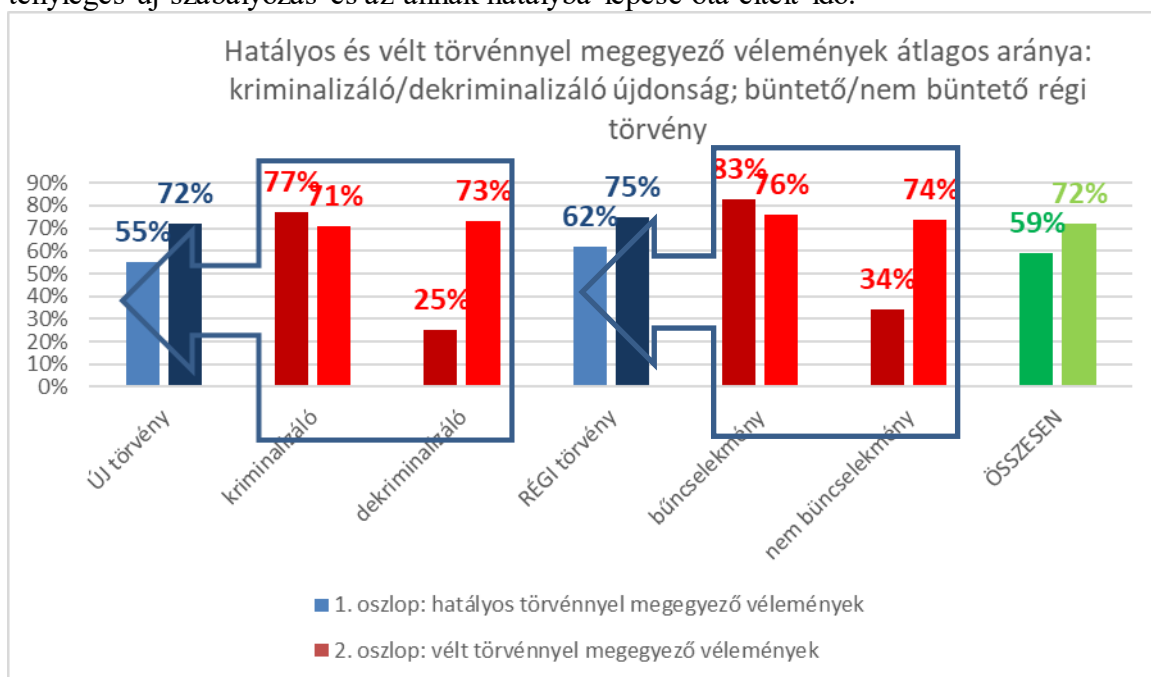

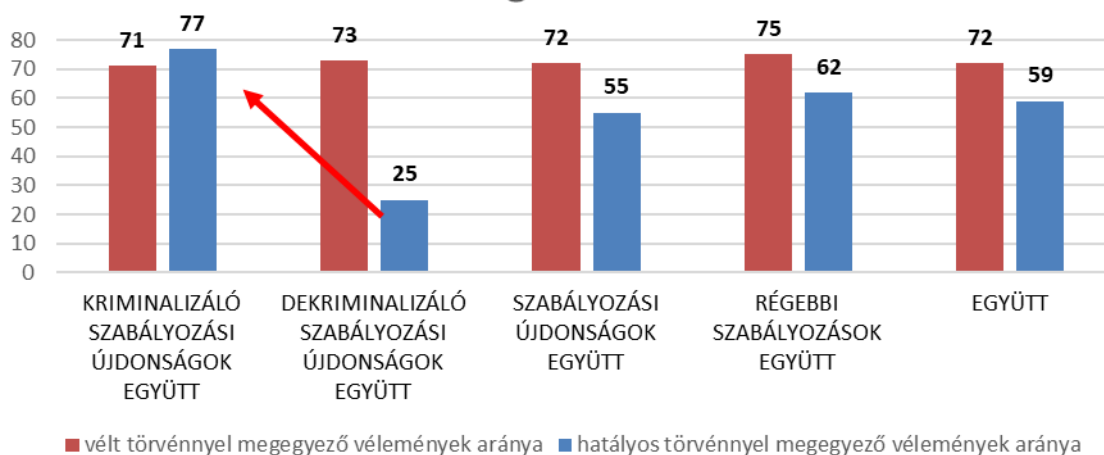

4.5.4. Az ismeret helyessége és a hatályos joggal egyetértés az újdonságoknál

Megvizsgáltuk azt is, hogy az ismeret helyessége és a hatályos joggal egyetértés miképpen kapcsolódik a régebbi és új szabályozású eseteknél. A régebbi szabályozásnál valamivel magasabb azoknak a szituációknak az aránya (62%), ahol a tényleges szabályozáshoz áll közelebb a vélemény, mint az újabb szabályozásoknál (55%), ugyanakkor ebben a körben is az a gyakoribb, hogy a saját ismeret és vélemény egyezik. Ez pedig összességében arra is utalhat, hogy a vélemények nagyobb mértékben befolyásolják a szabályozás ismeretét, mint a tényleges új szabályozás és az annak hatályba lépése óta eltelt idő.

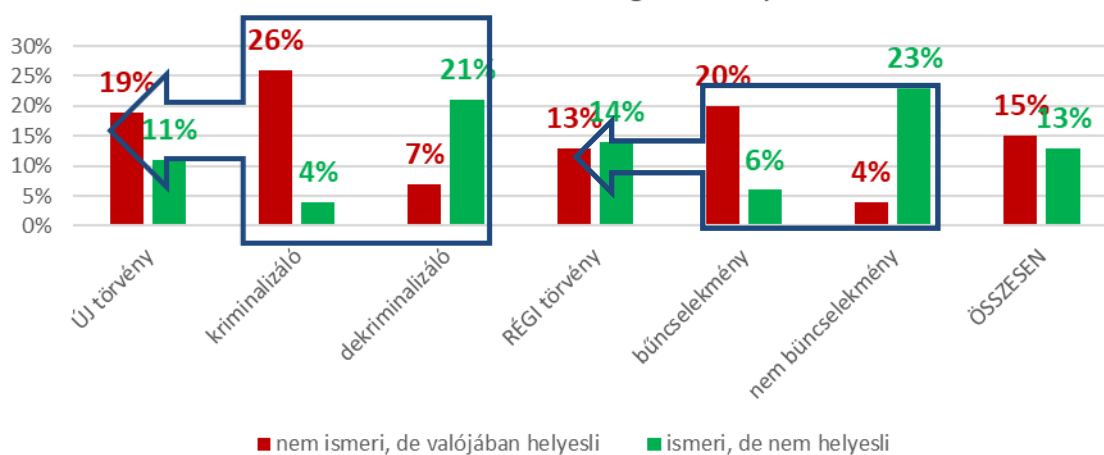

A hatályos és a vélt törvénnyel megegyező vélemények aránya szabályozás kategóriáinként

Ezzel összhangban a kriminalizáló újdonság az a kategória, ahol a legtöbben (26 százalék) vannak azok, akik a tényleges szabályozással úgy értenek egyet, hogy a saját *téves* ismereteik szerint az adott cselekmény nem képez bűncselekményt. A dekriminalizáló újdonságokra viszont inkább az jellemző, hogy azokat ismerik, de nem helyeslik.

Hatályos törvényekről alkotott vélemények és ismeretek kombinációjának átlagos aránya: kriminalizáló/dekriminalizáló újdonság; büntető/nem büntető régi törvény

Tudomása szerint a jelenlegi törvények büntetik vagy nem büntetik?	NEM ISMERI, DE VALÓJÁBAN HELYESLI	ISMERI ÉS HELYESLI/nem helyesli	ISMERI, DE NEM HELYESLI
Félkövérrrel a szabályozási újdonságok <i>Kurzívval a büntetni rendelt cselekmények</i>			
<i>Egy 15 éves személy az óráközi szünetben leüti osztálytársát és elveszi annak 55 000 forintos mobiltelefonját.</i>	21	75	1

<i>Egy 15 éves személy az óráközi szünetben elveszi osztálytársa 55 000 forintos mobiltelefonját</i>	26	69	2
<i>Egy 13 éves személy az óráközi szünetben leüti osztálytársát és elveszi annak 55 000 forintos mobiltelefonját.</i>	35	61	1
Egy 13 éves személy az óráközi szünetben elveszi osztálytársa 55 000 forintos mobiltelefonját.	4	60	36
<i>Valaki 55 000 forint kölcsönt vesz fel egy banktól, és azt eleve nem akarja visszafizetni.</i>	20	76	3
<i>Valaki egy szállodában 55 000 forintért száll meg úgy, hogy nincs rá pénze és később sem akarja kifizetni.</i>	18	76	3
<i>Valaki úgy ad 55 000 forint kölcsönt egy rászorult családnak, hogy egy hónap múlva az 100 000 forintot adjon vissza, miközben tudja, hogy a család csak súlyos nélkülözés árán tudja azt megadni</i>	23	74	1
Valaki egy vállalkozás elindításához úgy ad 55 000 forintot kölcsön szomszédjának, hogy az egy hónap múlva 100 000 forintot adjon vissza	2	73	25
<i>Valaki halálosan megsebesíti azt a tolvajt, aki a háza elől éppen eltolja a biciklijét.</i>	9	66	23
<i>Valaki halálosan megsebesíti az előszobában azt a tolvajt, aki a lakásából kifelé távozna a tévéjével.</i>	24	65	10
<i>Egy 22 éves személy egy 13 éves személlyel közösül.</i>	7	89	2
<i>Egy 22 éves személy egy 13 éves személynek szájjal vagy kézzel izgatja a nemi szervét.</i>	11	85	2
<i>Egy 16 éves személy egy 13 éves személlyel közösül.</i>	2	78	20
Egy 16 éves személy egy 13 éves személynek szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.	2	77	20
<i>Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 13 éves személynek egy lakásban kézzel izgatja nemi szervét.</i>	11	85	2
<i>Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 16 éves személynek egy lakásban szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.</i>	3	79	17
Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 20 éves személynek egy lakásban szájjal vagy kézzel izgatja a nemi szervét.	2	79	18
<i>Egy 22 éves személy a 20 éves vér szerinti testvérével közösül.</i>	21	76	1
Egy 22 éves személy a 20 éves vér szerinti testvérének szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.	2	70	27
<i>Egy 22 éves személy a vele azonos nemű 20 éves vér szerinti testvérének szájjal vagy kézzel izgatja nemi szervét.</i>	2	72	26
Valaki pénzt ad egy 20 éves személynek azért, hogy az nemi szervét szájjal vagy kézzel izgassa, vagy közösüljön vele.	4	77	19
<i>Valaki pénzt ad egy 16 éves személynek azért, hogy az nemi szervét szájjal vagy kézzel izgassa, vagy közösüljön vele.</i>	14	81	2
Valaki egy könnyűzenei koncerten a nézőktől elzárt színpadra felmászik	7	80	12
<i>Valaki egy focimeccsen a nézőktől elzárt pályára beszalad</i>	11	78	10
<i>Valaki a kertjében félholtra veri a kuttyóját.</i>	26	69	2
<i>Valaki kiteszi a kuttyóját az út szélén és otthagyja.</i>	42	55	1
<i>Valaki egy 30 000 Ft értékű ajándékot ad az ügyintézőnek, amikor</i>	29	65	3

<i>egy büfé üzemeltetéséhez engedélyt kér egy kormányhivatalban</i>			
Valaki egy 30 000 Ft értékű ajándékot ad az ügyintézőnek, miután megkapta az engedélyt a büfé üzemeltetésére a kormányhivaltól.	5	65	30
<i>Egy orvos a beteg számára ingyenesen járó műtétért 30 000 forintot kér az ellátásra jogosult betegtől.</i>	37	59	30
Egy orvos a beteg számára ingyenesen járó műtét előtt 30 000 forintot fogad el az ellátásra jogosult betegtől.	35	61	2
<i>Egy orvos a beteg számára ingyenesen járó műtét után 30 000 forintot fogad el az ellátásra jogosult betegtől.</i>	4	63	32
EGYÜTT	15	72	13

5. ÖSSZEFOGLALÁS

5.1. ISMERETEK

A válaszadók átlagosan az esetek 56 százalékában ismerték helyesen a vizsgált büntető törvényeket. Ez csak csekély mértékben haladja meg az akár véletlenszerű válaszokból adódó eredményeket, így nem tekinthető igazán magas szintű jogismeretnek. Az átlagos állampolgár ugyanis lényegében alig több, mint minden második esetben volt azzal tisztában azzal, hogy cselekménye bűncselekményt képez-e.

A laikusok jogismerete meglehetősen egyenetlen, hiszen az ismeretek fenti általános szintjéhez képest a helyes válaszok arányában az egyes kérdések esetén jelentősebb 10-20%-os eltérések is voltak.

Az I. hipotézisünkhöz képest a büntetőjog különböző területei – így a szexuális, a korrupciós vagy a vagyon elleni bűncselekmények – között a vártnál sokkal kisebbek és kevésbé egyértelműek a jogismeret szintje tekintetében az eltérések.

Az emberek általában sokkal inkább tisztában vannak a jogi szabályozással, ha az olyan cselekményre vonatkozik, amely jelenleg büntetendő, mint amelyik nem.

5.2. VÉLEMÉNYEK

A magyar lakosság véleményét tekintve abszolút mértékben és a hatályos joghoz képest is igencsak punitív. A kutatásban vizsgált eseteknek a válaszadók átlagosan 75 százalékát büntetnék, míg a hatályos jog csak ezek kétharmadát.

A válaszadók átlagosan az esetek 59 százalékában értettek egyet a hatályos büntető törvényekkel. A legnagyobb különbség a vélemények hatályos joggal való egyezése tekintetében is annak alapján mutatható ki, hogy a hatályos szabályozás büntetni rendeli-e az adott cselekményt.

Ha a lakosság véleménye nem esik egybe a hatályos joggal, akkor az eltérés egyirányú: a válaszadók szívük szerint büntetnék olyan eseteket is, amelyeket a Btk. nem tekint bűncselekménynek. Így pl. az azonos neműek felnőttkori szexuális kapcsolatával kapcsolatban is 40 százalék fölötti a megbüntetés kívánók aránya, amelyek a hatályos jog szerint (egyébként évtizedek óta) nem képez bűncselekményt.

Összességében tehát az emberek a legtöbb vizsgált cselekményt büntetnék, és ha a hatályos jog is ezt teszi, akkor találkozik a legnagyobb mértékben azzal a véleményük. Ha viszont a hatályos jog valamit nem rendel büntetni, akkor abban sok esetben elmarad a lakosság várakozásaitól.

5.3. ISMERETEK ÉS VÉLEMÉNYEK ÖSSZEFÜGGÉSE

Kutatásunk legfontosabb eredménye az ismeretek és vélemények összefüggéseinek részletes és mélyreható elemzése volt.

Ebben a vonatkozásban részben az ismeretek és vélemények tartalmát (a vélt és a vágyott szabályozásra) vonatkozó adatokat vetettük össze. Itt a legnagyobb (átlagosan pedig 72 %) azok aránya, akiknek a véleménye megegyezik az általa vélt szabályozással. Ha van eltérés, akkor egyértelműen a kriminalizálás iránti vágy jellemző a közvéleményre (23 %), azaz büntetne olyasmit, amiről úgy véli, hogy a jelenlegi szabályozás – valójában vagy feltételezése szerint – nem rendel büntetni.

Másrészt megvizsgáltuk az ismeretek helyességének és a hatályos jog elfogadásának kapcsolatát is. Itt a legnagyobb arányt (44 százalék) azok teszik ki, akik ismerik és helyeslik is a törvényt, tehát a tájékozott azonosulók. A következő kategóriára a megkérdezettek egynegyedére (27 százalék) viszont ennek ellenkezője igaz: nem ismeri a büntetőjogi szabályozást, de ha ismerné, nem értene vele egyet (tájékozatlan kritikusok). Ennél kevesebben vannak a tájékozatlan azonosulók (15 százalék), akik a büntető törvényt szintén nem ismerik, viszont annak tartalmával egyetértenek. A legkisebb arányt (13 százalék) a tájékozott kritikusok teszik ki: akik ismerik a büntető törvényt, de nem értenek vele egyet.

A tájékozatlan azonosulók egyébként főleg azért kritizálják a hatályos szabályozást, mert (helytelenül), úgy gondolják, hogy annak alapján a cselekmény nem bűncselekmény. A tájékozott kritikusok pedig többnyire akkor kritikusak a hatályos jog irányában, ha a szabályozás nem kriminalizál, pedig ők arra vágnának.

Többváltozós elemzések (regressziós modell, illetve varianciaanalízis) segítségével is kimutattuk, hogy ismeret és vélemény nagyon erősen összefüggenek. Az összefüggés irányáról a külföldi szakirodalomhoz hasonlóan nekünk sem volt statisztikai kapaszkodónk, de részünkről azt feltételeztük, hogy ha van oksági összefüggés, akkor inkább a vélemény befolyásolta az ismeretet. Ebbe az irányba mutat ugyanis azon eredményünk, hogy a többség ismeretei sokkal több esetben állnak közelebb saját véleményükhöz, mint ahány esetben a tényleges szabályozáshoz.

5.4. A GAZDASÁGI-TÁRSADALMI HELYZET ÉS A JOGTUDAT

A korábbi kutatások eredményeivel összhangban a büntetőjogi kérdések tekintetében gyakorlatilag semmilyen szokásos gazdasági-társadalmi helyzetet tükröző változóval nem sikerült igazán összefüggésbe hoznunk a szabályozás helyes ismeretét. Ez még a büntetőjog olyan területein sem sikerült, amelyek erkölcsi megítélése nem teljesen egyértelmű (pl. hálapénz, hivatalos személynek utólag adott ajándékok stb.). Azt a II. hipotézisünket sem sikerült igazolni, hogy a szabályozást jobban ismerik a bűnügyi hírekkel teletömött hírműsorok nézői, illetve azok akik bűncselekmény(ek)nek (sértettként, szemtanúként vagy elkövetőként) érintettjei voltak.

5.5. AZ ÚJ-DONSÁGOKKAL KAPCSOLATOS JOGTUDAT

A szabályozási újdonságokkal kapcsolatos adatok elemzése alapján összességben igazolódott a III. hipotézisünk: a hatályosság ideje valóban befolyásolja az ismereteket. Minél régebbi a törvény, annál nagyobb a valószínűsége, hogy ismerik.

A szabályozás újdonsága azonban alárendelt jelentőségű faktorként illeszkedik bele a büntetőjogra vonatkozó jogtudat általános törvényszerűségeinek rendszerébe. Ezt igazolják a következő eredményeink:

- az emberek legjobban a régebb óta hatályban lévő és büntetni rendelő szabályozást ismerik, míg a legkevésbé az utóbbi időkben dekriminalizálókat.
- jelentősen nagyobb a hatályos szabályozással egyetértő vélemények aránya a kriminalizáló szabályozási újdonságok tekintetében, mint a dekriminalizálóknál;
- az újdonságok körében is gyakoribb, hogy a vélt jog és vélemény megegyezik;
- a kriminalizáló újdonság az a kategória, ahol a legtöbben (26 százalék) vannak azok, akik a tényleges szabályozással úgy értenek egyet, hogy a saját *téves* ismereteik szerint az adott cselekmény nem képez bűncselekményt. A dekriminalizáló újdonságokra viszont inkább az jellemző, hogy azokat ismerik, de nem helyeslik.

6. IRODALOM

- ENGEL, David M.: „How Does Law Matter in the Constitution of Legal Consciousness?” In: Garth, Bryant G. & Sarat, Austin (Eds.): *How Does Law Matter?* Northwestern University Press, Chicago, 1998. 109–144.
- FEKETE, Balázs és H. SZILÁGYI, István: „Knowledge and Opinion about Law (KOL) Research in Socialist Hungary” *Acta Juridica Hungarica: Hungarian Journal of Legal Studies*, 2017. 58 (3). 326-358. 354.
- HERTOGH, Mark: „A European Conception of Legal Consciousness: Rediscovering Eugen Ehrlich”. *Journal of Law and Society*, 2004/4, 457–481. (doi: 10.1111/j.1467-6478.2004.00299).
- HERTOGH, Marc: „Loyalists, Cynics and Outsiders: Who are the Critics of the Justice System in the UK and the Netherlands?” *International Journal of Law in Context*, 7, 2010, No. 1. 15–16.
- HERTOGH, Marc: *Nobody’s Law: Legal Consciousness and Legal Alienation in Everyday Life*. UK: Palgrave Macmillan, 2018.
- KREKÓ Péter: „Gyanús világ, gyanús jogrendszer” in: Hunyady Gy. - Berkics M. (szerk.): *A jog szociálpszichológiája. A hiányzó láncszem*. Budapest: ELTE Eötvös, 2015. 417-433. 417.
- KULCSÁR Kálmán: *A jogismeret vizsgálata*. Budapest: MTA JTI, 1967.
- ROWELL, Arden: „Legal knowledge, belief, and aspiration” *Arizona State Law Journal*, 2019. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2903049>. 271.
- SAJÓ András-Székelyi Mária- Major Péter: *Vizsgálat a fizikai dolgozók jogtudatáról*. Budapest: MTA ÁJTI, 1977.
- SAJÓ András: *Jogtudat, jogismeret*. Budapest: MTA Szociológiai Intézet, 1983.
- SAJÓ András: *Látszat és valóság a jogban*. Budapest: KJK, 1986.
- VENCZEL Timea: „A hazai jogtudat-kutatás előzményei – a büntetőjogi rendszerünk megújulása kapcsán” *Állam- és Jogtudomány*, 2018/4, 91-107.

© Hollán Miklós, Venczel Timea

MTA Law Working Papers

Kiadó: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont

Székhely: 1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.

Felelős kiadó: Boda Zsolt főigazgató

Felelős szerkesztő: Kecskés Gábor

Szerkesztőség: Hoffmann Tamás, Mezei Kitti, Szilágyi Emese

Honlap: <http://jog.tk.mta.hu/mtalwp>

E-mail: mta.law-wp@tk.mta.hu

ISSN 2064-4515